

PeBook

Fran **Milčinski**

Gospodična
Mici

Naslovna stran

Fran Milčinski

GOSPODIČNA MICI

Pebook, 2014

O tej e-knjigi

»Gospodična Mici«; Fran Milčinski, 1930

© PeBook, 2014

PeBook

Popular eBooks Publishing Co.

Mengeš, Slovenija

Spletna stran: ***PeBook***

Publicirala v elektronski obliki založba PeBook, Maj, 2014

Dostopna v elektronski obliki na spletni strani: ***E-knjigarna Ptica***

CIP - Kataložni zapis o publikaciji

Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

821.163.6-32(0.034.2)

MILČINSKI, Fran, 1867-1932

Gospodična Mici [Elektronski vir] / Fran Milčinski. - El. knjiga. - Mengeš : PeBook, 2014

ISBN 978-961-6944-62-5 (ePub)

ISBN 978-961-6944-63-2 (mobi)

ISBN 978-961-6944-64-9 (pdf)

273793536

Avtorske pravice in licenca

Vse pravice pridržane.

Nobenega dela te knjige ni dovoljeno reproducirati, prenašati ali uporabljati v izvorniku ali v prevodu v kakršni koli obliki in s katero koli tehniko, elektronsko, mehansko, s fotokopiranjem, snemanjem ali s katerim koli sistemom za shranjevanje, obdelavo in prenos podatkov brez pisnega dovoljenja založbe.

Ta e-knjiga je namenjena vaši osebni uporabi. Ni je dovoljeno prodajati naprej ali podariti drugim osebam. Če bi želeli to e-knjigo podeliti z drugo osebo, prosimo kupite dodatni izvod za vsaki osebi, kateri bi jo radi podarili. Če berete to knjigo, a je niste kupili ali ni bila kupljena za vašo osebno uporabo, potem bi bilo dobro, da bi si kupili vaš lasten izvod te e-knjige. Zahvaljujemo se vam, ker upoštevate in spoštujete avtorsko delo vseh sodelujočih avtorjev in založbe.

Vsebina

Naslovna stran 2

O tej e-knjigi 3

Avtorske pravice in licenca 3

Vsebina 4

Gospodična Mici 4

1. O treh Mickah, starejši, mlajši in najmlajši 4

2. Skrivnostna neznanka 11

3. Sirota išče starše 22

4. Sirota najde starše 27

5. Trpljenje sirote in njen blaženi sen 36

6. Družina brez srca 40

7. Slovo 44

Gospodična Mici

1. O treh Mickah, starejši, mlajši in najmlajši

Naj me blagovoli takoj brcniti koklja, če ni sledeča zgodovina skoz in skoz resnična, ne dosti manj. Od konca do kraja je posneta po uradnih spisih, skoraj bi lahko pritisnil pečat podnjo s ptičem, in povest ne bi bila več povest, ampak — kapo dol! — javna listina in učena reč. Res in brez šale! Nimajo povsod take beletrije.

Pričenjajo se pa ti slavni dogodki recimo pred kakimi petindvajsetimi leti ali kaj, nemara prav na dan tretjega decembra — zakaj pa ne? — in nikoder drugod nego v beli Ljubljani.

Tisti dan je proti večeru pričelo snežiti. Tiho, počasi, enakomerno so padali gosti, veliki kosmiči. Kakor neskončna koprena so očem zagrinjali hiše in ulico, motno je skoz njih nemi ples mežikala skromna cestna luč.

Hudo pot je imela ženska, ki se je, tesno zavita v veliko kockasto ruto, počasi pomikala po vijugasti Karlovski cesti proti mestu.

S trdom je gazila sprijemajoči se vlažni sneg, segajoč ji čez gleženj. Ali je bila bolna ali le upehana? Zdaj zdaj se je naslanjala ob zid, sključena zaječala, ozirala se okrog — ali po cilju? — ali po pomoči? — potem stokaje nadaljevala pot. Srečala ni žive duše.

Ni bilo še pozno, ali neprijazno vreme ni nikogar vabilo čez prag. —

Zdaj pa najprej kos pojasnila. V uradnih spisih — kapo dol! — ki se nanje naslanja sledeča povest, seveda ne stoji toliko in takšnih besed o snegu in o slabi poti, kakor jih je zapisanih tukaj. Duhoviti bralec in dražestna bralka sta pač že sama uganila, da vesten uradnik ne bo skrunil častitljivega uradnega papirja s takimi in enakimi popisi. Ti in taki popisi gredo potemtakem na rovaš čisto drugi osebnosti, ki menda ima, ne da bi jo zagovarjal, spričo

razmer, draginje in tako dalje sigurno kolikor toliko razlogov stvarnega ali vsaj osebnega značaja za svoje početje. Uradnim spisom pa ni očitati ničesar.

— Toliko v blagohotno spoštovanje, da nam kdo ne očita potvorbe uradnih listin. —

Žensko bitje je torej počasi in stokaje rilo naprej skoz snežni metež, vedno bolj pogosto se ustavljalo, počivalo, iskaje obračalo glavo.

Zdajci ji zazvene v neposredni bližini udarci ob zvon — v stolpu je bilo osem.

Ženska se je oddahnila. Za snežno kopreno je uganila obrise cerkve sv. Florijana — zdaj je vedela, kod je.

Napela je omagujoče svoje sile, krenila v postransko ulico na levo in se vlekla naprej. Pri četrtrih vratih je postala.

Tipajoč je segla po zvoncu, oprijela se za ročaj in ga potegnila, potem pa omahnila na prag — moči so ji bile pri kraju in zdelo se ji je, da bo kar zaspala in se ne bo nikdar več zbudila. Kakor v polsnu je slišala odklepanje vrat, govorjenje moškega glasu in ženskega, pred očmi ji je zableščala luč, več rok jo je spravilo v zatohel gorek prostor in potem se ji je mešalo in ni več ločila v svojem spominu, kaj je bilo res od vse grozote in kaj le vročični sen.

Ko se je slednjič prebudila iz dolgega globokega spanja in se dodobra zavedela, je bil velik dan.

Ležala je v mali kamrici na škripajoči postelji, zadeta z visoko pernico. Poleg postelje je stala majhna okrogla gospa v ponošeni mestni obleki, rdečega obraza je bila in drobnih, svetlih oči, in ji je molila belo povito štruco, ki je na enem koncu jokala kakor mlad petelinček, ki bi rad pel, pa še ne zna. Režala se je gospa in se sklanjala:

»Dobro jutro, mlada mamica! Ali ste se naspančkali? Hvala Bogu, vse je šlo dobro in naša mala punčka je močna kakor kanonir.« Popestovala je s prispodobo kanonirja počaščeno štruco: »Pridna bodi, miška!« in pripovedovala: »Vaši mami sem že včeraj poslala pošto po potu, kakor sva se zmenili, ravno sem ga še ujela, že je sedel na voz; drugega mu nisem naročila, kakor da naj jih pozdravi in da prineso kokoš. Tako sva se zmenili z mamom. Če bi bil fantek, bi pa naročila petelinčka.«

Dekle v postelji — komaj je štelo osemnajst let — je zatisnilo velike izmučene oči. Pa le za par hipov. Hitro si je uredilo misli in se spomnilo poglobitnega, kje je in zakaj. Dvignilo je glavo, opleteno z debelimi kitami, in se uprlo na komolca.

»Pokažite!«

Okrogla gospa ji je pomolila jokajočo se štruco pred obraz, bolesten nasmeh je spreletel dekletu zagorelo, pa vendar blede lice.

»Majčkena je!«

»Hvala Bogu, recite! Če bi se ponujala na svet velika kakor star kanonir — o jej!«

Ta razlog je bil tehten in mlada mamica se mu je uklonila. Ali miru ji ni dalo.

»Veka. Nemara je lačna. Ali je ne daste meni?«

»Nič ne skrbite za naju. Ne bova gladu poginili ne midve, kajne, miška moja, midve bova že iz stekleničice pili, ko pride najin čas. Se ne smeva razvaditi, reci, pri mamici, ko naju mamica ne obdrži. Št — št ...«

Mladi mamici sta se orosili očesi. Rada bi bila ugovarjala, vprašala, izvedela ... Pa se je iz prve sobe začul droben moški glas. »Žena kh, kh, žena!«

Bolnica se je spomnila glasu, slišala ga je bila oni prvi večer ...

Okrogla gospa je položila otroka na posteljo k nogam, odprla je duri iz kamre v sobo pa je kar na pragu obstala, razširila roki in od radostnega presenečenja zacvilila.

»Le noter, stara mama, le noter, gospa Lončarka!«

Plosknila je z rokama, ročno se zasukala in stekla nazaj k postelji, vzela otroka in režeča se ga ponujala kmetski ženski, ki je z veliko košaro na roki se prerivala skoz duri v kamro.

»Mama!« je zajokala v postelji.

»Vina sem ti prinesla, kruha in kuro,« je rekla mati in postavila košaro na tla. Potem se je obrnila k detetu, mu naredila križ in vzdihnila: »Kakor je božja volja.«

Ko je bilo vse to opravljeno, je z novim globokim od dihom sedla na rob postelje. Pa je posteljnjak tako vznemirljivo pod njo zahreščal, da se je urno spet vzdignila in prenesla pezo svojega života na skrinjo pri vzglavju.

Potem je pravila.

»Vidiš, tako je, če otroci ne ubogajo staršev. Ali te nisem zmeraj prav učila? — V Kosezah še nobeden nič ne ve. Le Petru sem povedala tistemu tvojemu. Hotel je kar z menoj. Pa sem mu ubranila — da ne bi ljudje ugibali, sem mu rekla. — Kolikokrat sem te svarila: Pazi se!

Kar je, je — zdaj ne pomaga ne jok ne stok. Saj se je Peter tudi jokal, kakor otrok se je jokal, ki mu pogača pade v mlako.

Prej bi se cmeril, sem rekla, šema; zdaj je prepozno! Pa je vprašal: kdaj prej? Sem se mu morala smejati, šemi šemasti!«

Obrnila se je proti gospe, ki je z enakomernim »št, št« skušala uspavati nemirno dete. »Veste, saj se bosta vzela.

Menartov Peter in naša. Zdaj se še ne moreta, Petru brani oče. Je sila skop dedec, Petrov oče, še pečka ne da od sebe, kadar je češplje. Misli, da bo kaj s sabo nesel na oni svet, pa ne bo.«

Hči in mati sta se spogledali in mati je rekla: »Če vas je volja, gospa, pa nesite žival v kuhinjo, jo bomo jedli pri botrici!«

Pestujoča ženska je odložila dete, ki je bilo slednjič utihnilo, v zibelko za vzožjem. Postrežno je vzela iz košare kregajočo se kuro z zvezanimi nogami, tlesknila z jezikom v znak priznanja in odšla po prstih iz kamre.

Zdaj sta bili sami.

Mati se je naslonila k hčeri in ji polglasno pripovedovala: »Peter mi je dal sto goldinarjev, tukajle jih imam. Nič se ni obotavljal. Rekla sem, pa je dal. Še naročil je, da si le vsega privošči — vina in vsega, česar poželiš. Ne bo napačen Peter, če se ne izpridi. — Za rejo, sem rekla, bo treba vsak mesec šest goldinarjev, rejnice so drage, mleko stane in milo ... in vse, v nesrečo si jo spravil ... pa ni odrekel. Naj odplačuje, saj ima doto! Ti pa moraš tudi nase gledati, če bi te nazadnje le ne vzela, — zaupaj dedcu! Več kakor tri ne sme stati reja, trije ostanejo tebi, vrže na leto goldinarjev trideset in šest.«

»Da ne bo punčka stradala, da ne bodo grdo z njo ravnali ... « je skrbelo mlado mater in se ji je nabiral okoli ustnic jok.

»Nak,« je zatrjevala mati, »brez skrbi, v pošten kraj, h krščanskim ljudem, da bodo gledali nanjo in da ne bo umrla. Če bi umrla, bi si Peter hitro premislil, da te ne vzame. Nič ne rečem čezenj, ampak kaj veš, kakšni so.«

Hči je zamižala. Ali je bila trudna? Ali jo je bolel ta pogovor?

Mati je vzdihnila: »Oče nebeški!« in ker se hči ni genila, niti ni dala glasu od sebe, je počasi pobrala košaro in šla v prvo sobo, kjer se je v copatah sukala okoli mize suhi gospod Muhič in z vročim likalom delil zadnji potrebni blesk novim hlačam, izdelku svojih večjih rok.

Gospod Muhič je z obzirno vljudnostjo prekinil svoje delovanje. Pobrisal je obisku stol in stopil zapirat vrata kamre, da se ne bi budila bolnica. Potem se je spet lotil likala, se prijazno smehljal, vljudno pokašljeval in ni od same skromnosti nikdar pogledal košatemu obisku v oči, ampak se lovil s pogledi ves čas le po tleh in po kotih.

»Tako pride žena,« se je opravičeval z rahlim glasom.

»V župnišče je šla vprašat zaradi krsta.«

»Oče nebeški!« se je spomnila Lončarka. »Saj res — kako ji bo ime? Če bi bil fant, bi bil Peter, veste, po očetu. Zmeraj sem računala, da bo fant. — Fantje so bolj veljavni ...«

»Punce so bolj pridne,« je tolažil z vljudnim smehljajem Muhič.

»Se vidi, da so,« je vzdihnila Lončarka. »Ti se nas usmili, oče nebeški! — Micka bo, kaj bi si izbirala takale!«

»Marija je lepo ime,« je pritrdil vljudni krojač, ki je bil dokončal svoje delo in je zdaj zaljubljeno ogledoval čez roko zganjeni plod svoje mojstrske umetnosti. In je dostavil modro

besedo: »Grdo ni pravzaprav nobeno ime, da le človek ni grd.«

»Micka bo, pa je,« je ponovil košati obisk, »jaz sem Micka, hči je Micka, naj bo pa še vnuka!«

Da bi modremu temu preudarku in sklepu kdo ugovarjal, ni bilo nikogar pod milim nebom, in zato se je tako zgodilo. Ob treh popoldne je bil krst, gospa in gospod Muhič sta šla za botrico in za botra, gospa Muhič s klobukom — huje! — in gospod Muhič v črni suknji in brez copat, pa bos tudi ne — seveda — in je bila majhna kranjska Micka več na svetu. Pri botrici so trčili na njeno zdravje in je gospod Muhič, ki je bil zopet v copatah, izrazil željo, da bi se kmalu zopet videli pri enaki priliki.

Kokoš je bila obširna in ljubezniva, vino je teklo kakor olje in ga je bilo dovolj in splošno občutje je bilo jako ugodno. Zadovoljnost pa se je še podvojila, ko je stara mama svečano položila na mizo pred gospo Muhičevo tri bankovce po deset goldinarjev za uspešni njen trud in za prehrano hčere skozi štirinajst dni, in je stisnila gospodu in gospe, obema, še posebej po en trd tolar v roko, ker sta šla za botra. V onih časih je bilo to dokaj denarja in več, nego ga je gospa Muhičeva običajno služila o takih dogodkih. No, Lončarka je pač vedela, zakaj ne skopari; potrebovala je še sveta in pomoči izkušene gospe Muhičeve.

Ko sta bili po srečno končani pojedini obe zastopnici nežnega spola sami v kuhinji, kjer je gospa Muhičeva pomivala posodo, tedaj je Lončarka po raznih ovinkih razložila svoje želje.

Pobahala se je najprej, koliko da imajo, da niso nikomur nič dolžni in da se ni še nikoli kesal, kdor jim je pomagal s svetom ali dejanjem. Potem se ji je jezik zasukal na drugo plat in je zatarnala o slabih časih, o dolgeh in davkih in kako je zlasti hudo vdovam, kakršna je ona. In slednjič je zavila proti cilju in načela vprašanje, kako bi se napravilo in kam bi dali dete v rejo, da ne bo zanj preveč stroškov. Čim manj, tem bolje, najrajši pa nič! — Seveda, kar za svojo ne bi hoteli proč dati punce. Saj pride prej ali slej čas, ko se starša poročita in jo vzameta k sebi. Ali par let jo bo vendar še treba prikrivati in par let, mesec za mesecem, se nabere plačevanja in gospe ne bo žal, če ve in bi znala pomagati.

Stara mati je umolknila. Praskala je z nohtom madež na ognjišču in čakala odgovora.

Gospa Muhičeva si je brisala roki in rekla: »Hm, hm!«

Zmajala je z glavo in preteklo je nekaj napetih trenutkov, preden ji je dozorelo premišljevanje v besede: »Šlo bi že, šlo. Vse gre, če se pozna pot. Nekaj stroškov bo seveda odkraja ...«

Stara mama je rekla: »Ne bi gledali na krajcarje, če prihranimo goldinarjev.«

Gospa Muhičeva se je s svojim ozadjem naslonila na ognjišče; sklenila je roki čez prijazni trebušček in razložila sadove svojih misli: V Trstu da imajo hišo, se ji pravi najdenišnica. V zidu je kar lina, v lino se položi otrok, pozvoni se pa pridejo in vzamejo otroka in ne vprašajo ne zakaj ne od kje in je otrok spravljen in ni plačati zanj ne vinarja. Ta reja da je najcenejša.

Lončarki ni bila neznana najdenišnica niti ne tuja njenim mislim. Le sama ni marala o njej pričeti, da ne bi škodila svojemu ugledu. Vendar se je delala, kakor da še preudarja in okleva. »Ali se bo dobil otrok nazaj, kadar bi hoteli?«

»Dobil. Brez zaprek. Le kakšen spisek ali kakšno znamenje je treba dati z otrokom, kakopak, da po njem spoznajo onega, ki bi prišel ponj. To vse vem, oh, nisem bila enkrat tam ali dvakrat ...«

»Ljuba gospa,« je rekla Lončarka in grabila Muhičevo za roko, »V živo dušo nimam takšnega zaupanja kakor v vas. Ne bom pozabila in prvič, ko pridem, vam prinesem košek jajc, domačih — se lahko zanesete, da bodo dobra. — Torej vi mislite ... Koliko bi pa bilo stroškov?«

Gospa Muhičeva je računala: »Trst je daleč ... vožnja tja in sem ... voz tukaj in v Trstu — voz mora biti, v tem mrazu ne morem črvička prenašati kar na rokah takšno daljo, sami recite! ... nemara bo še prenočevati treba v Trstu ... Trst je drag ... Pod tridesetimi goldinarji si ne upam opraviti.« Tako je preudarjala na glas.

Tihi račun je bil malo drugačen. »Če mi da tudi le dvajset goldinarjev, mi jih vendar ostane petnajst čistih, ker ne bo treba ne voza ne prenočevanja.«

Toda stara mama ni nič barantala. Kar v svoj hranilnik je šla, tja v globine nedrij, izmotala denarnico, brskala in mečkala po njej in stisnila gospe Muhičevi zahtevano vsoto v roko. Obrnila je oči proti nebu v sajasti obok, obrisala si z mezincem kot očesa in izjavila, da se ji otrok smili in da bi dala zanj vse zaklade sveta, da le pride v dobre roke!

Zamislila se je. »Ali ni hiša — kako ste ji rekli? — prav kakor samostan?«

Muhičeva je prekladala nepričakovano bogastvo iz ene roke v drugo. »Samostan, samostan!« je pritrjujé ponavljala, misli pa so ji bile pri denarju in kam ga bo obrnila.

»Glejte,« je rekla Lončarka, »kakšna sreča! In na jajčka ne bom pozabila, ne bo dolgo, da zopet pridem.«

Še sta se pomenili to in drugo, potem se je Lončarka lepo poslovila od vseh in umirjena mahnila s prazno košaro proti dolenjski mitnici, da ujame kakega voznika, ki jo vzame s sabo do blaženih Kosez, kjer je bila doma.

Tačas še ni bilo dolenjske železnice.

Dvanajst dni za materjo se je vrnila v blažene Koseze še Micka Lončarjeva mlajša. Takoj za njo pa je zapustila belo Ljubljano še Micka najmlajša. Dobro zavito je vlekla gospa Muhičeva v daljni Trst. Podobico Matere božje je bila prerezala na dvoje; eno polovico si je spravila, drugo polovico in krstni list je pa zataknila detetu za povoje. Tam v daljnem Trstu je poiskala najdenišnico, položila dete v lino in pozvonila, in ko se je okno odprlo in so roke segle po živi culici, je bilo naročeno ji opravilo srečno končano. Samo kave je še nakupila pet kil, prilike ni kazalo zamuditi, kajti je tam doli v Trstu kava dokaj cenejša nego v Ljubljani in pravijo, da tudi boljša.

Tako je bila vsa reč z Micko najmlajšo zelo lepo urejena, razen da se skrbnemu Petru niti sanjalo ni, kod in kako mu vzrejajo otroka.

Točno je nosil stari Lončarki prvi dan vsakega meseca svojih šest goldinarjev in je večkrat

priložil še kak desetak povrhu bodisi za zdravnika, bodisi za oblekico, bodisi za milo, kavo in sladkor.

Stara Lončarka je bila vzorna gospodinja in je ves denar, izvabljen s to pretvezo ali z drugo, lepo spravljala in hranila.

In je bila tudi dobra mati. Ko je čez tri leta Petrov oče umrl za češpljevo peško, ki jo je bil iz skoposti pogoltnil in je ni maral več dati od sebe, in se je kmalu nato zvesti Peter poročil s svojo Micko, mu je žena prinesla poleg drugega celo par sto goldinarjev dote v gotovini; odštela jih je stara Lončarka in so bili vsi iz Petrovega žepa, pa se jim seveda ni poznalo, od kje da so.

Menartov Peter in mlada Lončarjeva sta bila srečen zakonski par. Pridnih rok, zadovoljnega srca in edina v mislih sta se skrbno zavzela za gospodarstvo in gospodinjstvo in božji blagoslov je bil z njima. Ko pa je bil dom urejen, sta sklenila in ukrenila, da vzameta še Micko k sebi.

Rekel je Peter: »Čemu bi trosil zanjo denarja, ko jo lahko rediva doma zastonj. Skoraj bo imela štiri leta, tak otrok že kmalu pomaga pri hiši. Še par let, pa bo pasla, ker imamo pašnik v lepem, brez jarkov in grmovja, in zibala bo tudi, če bo treba.«

»Da!« je rekla žena in je zardela. »Zdaj je še majceno, zdaj se bo naju še hitro privadilo.«

Mladi gospodar je torej segel še enkrat v žep in naprosil taščo in stara Lončarka se je napotila v Ljubljano k Muhičevi. Nesla je s sabo Menartov denar in poleg Menartovega denarja še rejenega petelinčka z lastnega dvorišča in sta imeli z Muhičevo dolgo posvetovanje, pri katerem je bil petelinček izboren odvetnik, da je šlo vse gladko in po volji.

Napočil je tretji dan in ni bilo še opoldne, že se je pojavila v blaženih Kosezah gospa Muhičeva. Od važnosti se ji je svetilo lice in za roko je vodila zdravo, živahno dekletce prikupnega lica — malo Micko.

Mlada mama jo je solznega očesa stisnila k sebi in poljubila.

»Peter, tebi je podobna.«

Peter je bil ginjen. Pritisnil je palec ob desno nosnico in krepko pihnil skozi levo, obrisal se v rokav in izjavil: »Nemara res.«

Dekletcu so se bliskale oči; venomer se je smejalo in zraven klepetalo po laško, in ko so jo napasli in napojili, se je takoj naučila reči ata in mama in silno veselje je zavladelo pri Menartovih.

Gospa Muhičeva, modra ženska, ki je mislila na vse, je bila preskrbela tudi nov krstni list; starega, je rekla, so obdržali »tam«. Sploh vso čast gospe Muhičevi! In je bila tudi primerno pogoščena, in ko se je vračala, je prežala še stara Lončarka nanjo pred svojo bajto, da je morala še njej natančneje razložiti, kako je bilo v Trstu.

Tedaj je gospa Muhičeva marsikaj povedala, o čemer je pri Menartovih molčala, in baš tisto je staro Lončarko najbolj zanimalo in ni vedela, kako bi Muhičevi postregla, in ji je

zavezala v ruto bokal prosa, deset jajc in polič suhih hrušk, tako ji je bila hvaležna.

Še nekaj sitnega opravka sta imela Peter in njegova žena: s krstnim listom sta morala v domače župnišče.

Lagali bi, če bi trdili, da je bilo gospodu župniku posebno všeč, ko mu je Peter jedva par mesecev poročen, prijavil anahronizem v osebi štiriletne hčerke Micke. »To ni po božjih postavah,« je rekel gospod župnik. Bil je pa preudaren mož, ki je izprevidel, da se reči ne da več spraviti s sveta, naj še tako živo nasprotuje božjim zapovedim.

Vpisal je torej otroka v knjigo in potrebno ukrenil, da se otrok še v krstnih bukvah ljubljanske škofije prepíše kot zakonski.

Tako je bila stvar vnovič in — človek bi mislil — dokončno zravnana v red in kolo časa se je lahko z mirno vestjo sukalo naprej.

Micka je rasla kakor konoplja, zdrava kakor riba, pridna kakor čebela. Za vse se je zanimala, vsakega dela se lotila. Dobivala je skoraj leto za letom bratca ali sestrico, toda kolikor jih je bilo, vsak je bil drugačen, pa nobeden tako čeden kakor ona. Prijazno sta jo gledala oče in mati.

In prijazno jo je gledala tudi stara Lončarka, ki so ji vsak mesec prihajali po pošti trije goldinarji iz Trsta.

Dobri so bili in dobra sta bila maslo in kos belega kruha, ki si ju je zanje lahko vsak dan privoščila. Pravila je, da dobiva denar iz ustanove, naklonjene ji po bogati žlahti.

Da se je stara Lončarka pri tem nekoliko izognila resnici, ji ni šteti v zlo. Čiste resnice namreč ni mogla povedati, ker bi drugače zahteval denar Peter, njegova žena pa je bila tudi taka, da bi prej z možem držala nego z rodno materjo.

Pa je bila vendar stara Lončarka trdno prepričana, da gredo mesečni trije goldinarji le njej in nikomur drugemu, ker le ona sama je skuhala to reč in jo napeljala in Muhičeva ji je pomagala, toda jo je bila za to plačala ona z bokalom prosa, desetimi jajci in poličem suhih hrušk in ne skopi Peter. Peter je sploh premalo prebrisan za kaj takega! Lončarka pa, Lončarka! Ta se je bila spomnila in sta se zmenili, da gre Muhičeva po malo Micko, da pa vendar v najdenišnici ne pove, da jo vzamejo lastni starši k sebi, marveč naj reče, da pride otrok v rejo k mali teti materinega polbrata, torej k sorodstvu, ki ni več v sorodu, in mora potemtakem najdenišnica plačevati zanj rejnino, kakor jo plačuje vsakemu drugemu tujemu človeku do štirinajstega leta otrokovega. Tako se je bilo zgodilo.

Peter in njegova žena sta bila dobila deklico, stara Lončarka pa je zanjo prejemale rejnino in sta ji vino in beli kruh dela prav dobro, da je imenitno nosila svoja leta in je mirno zaspala v Gospodu šele, ko ji je s štirinajstim letom rejenke usahnil vir njenega priboljška.

2. Skrivnostna neznanka

Leta so tekla, mala Micka je rasla, dorasla je pod vrh in dobila moža. Izbral ga ji je oče.

Izbranec Nace Smuk je bil vdovec brez otrok. Na sklonjenem hrbtu je nosil že nekaj križev, malo plešast je bil in v obrazu mu je stalo zapisano, da vina prav ne sovraži! Toda imel je lepo domačijo, najlepšo v Kosezah, in je zlasti bil voljan narediti pismo tako, da bo žena za njim dedič. Preudarjala sta zakonska Menartova: Smuk ni hudoben; kdo ve, morebiti bo ubogal ženo in ne bo več pil čez potrebo, pa bo prav in bosta oba srečna. Če ne in se bo dedec še naprej zalival, kakor se zaliva zdaj, ga pa bo skoraj konec, grunt ostane njej in bo tudi prav.

Micka, pridna in delavna, si s takimi računi ni belila glave; videla je lepo domačijo, ki zanemarjena hrepeni in kliče po gospodinji, kakor zapuščeno dete po materi.

Moža je štela le za neizogibno pritiklino pri domačiji, kakor v hlevu vola. Seveda vole v hlevu, če ne dela dobro, se ga iznebiš in si omisliš boljšega, dedec ti pa ostane in ga moraš gledati in naj ima toliko cesarskih napak, da ga še cigan ne bi maral zastonj ... Micka je torej postala gospodinja in se lotila reda in ker današnji svet gre tako, da ni moč odsloviti moža, naj je še tak, je tem hitreje odslovila vsaj njegovega hlapca Rabuzo.

Ta Rabuza je bil oženjen, toda skregan z ženo in sta hodila vsak svojo pot za svojim zaslužkom. Imela sta otrok, kakor če beraču s česalom greš skoz lase, pa se nista kaj prida brigala zanje. Le včasih sta jim prinesla od kake strani kos kruha ali par krompirjev v svoj brlog v občinski bajti, drugače so nebogljeni pač živeli pri tisti hiši in tisti skledi, kateri so bili najbolj blizu, kadar je bil čas južine ali večerje. Ta Rabuza je torej služil takrat pri Smuku. Več poslov ni bilo treba, ker je bil večji del sveta oddan v zakup. Pa še Rabuza je bil Smuku bolj pajdaš nego hlapec. Oba sta bila enako vneta uda bratovščine onega svetega Štefana, ki ne stoji v oltarju, ampak na mizi, in mora biti poln, a nikar vode. Skupaj sta častila tega svetnika, posedala po krčmi in prepričevala drug drugega o svoji imenitnosti; doma pa je žalostno mukala živina lačna in žejna in klicala dobrosrčnih sosedov na pomoč, da jo pride kateri nahraniti ali jo napajati.

Ta slavni mož je torej moral od hiše in ga niti ni bilo treba dosti goniti. Izjavil je, da itak ne bi ostal, zakaj batiranka ga ne bo komandirala, in je šel in odslej rajši dni naril, kadar, koder in kolikor se mu je ljubilo. Na njegovo mesto je prišla grčava Rotička, s stopami kakor slon, z glasom kakor žandar, ki je, če je bilo treba podkovati konja, v kobal ga zajahala h kovaču z viržinko v ustih. Bala se ni ne biriča ne hudiča, dela pa tudi ne.

Rotička je bila začetek. Njej sta sledila drugi in tretji posel, čim ju je zahtevala potreba rastočega gospodarstva.

V velikem delu so pritegnili v pomoč še Menartovi.

Tako je zlezel Smuk očitno v manjšino in se mu je godilo, kakor se pri nas pač godi manjšinam. Zlasti ko so bili tolikanj navzkriž njegovi in njegove boljše polovice nazori o potrebi in koristi pijače. Ne pijače na sploh, saj piti mora vsaka stvar, ki diha pod milim nebom, ampak o potrebi in koristi onih odličnejših tekočin, katere so edine prihajale v poštev pri Smuku.

Skratka, dobri Smuk bi bilagal kakor riba na podu, da ni imel izza boljših časov še tu pa tam razposojen kak goldinar, ki ni zanj vedela preveč varčna in natančna gospodinja.

Te kljuke je po malem terjal — krede ga je bilo od kraja še sram — da si »ga« je mogel

kupiti merico ali dve.

»Ga!« — »Ga« je namreč kratica za blaženo opojno tekočino. »Ga« in nič drugega — pa najširši krogi vedo, kaj. Iz kratkosti kratice je moč sklepati na obširnost njene vloge, zveni pa iz njene oblike hkrati skrivnostno spoštovanje do pojma, ki tiči za njo — kakor da ga ne kaže imenovati vnamar.

Da bi rekel, da je Smuka ženitev kaj prida poboljšala, potemtakem ni, da bi rekel. Vendar prve mesece nista preslabo vozila skupaj, dokler se je mlada žena držala modrega materinega nauka in je molčala, kadar je bil Smuk mahnen. Če je dedec poln, ne kaže vanj drezati.

Toda težko je molčati onemu, ki ima od Boga jezik, od šivilje pa krilo ...

Poteklo je blizu leto dni, odkar Smuk ni bil več vdovec, pa je nekega lepega dne zopet sedel v Šipljevi krčmi.

Pred njim na mizi je stalo pol litra vina, postrani klobuk na glavi pa je pričal o tedanjem vznesenem razpoloženju svojega gospodarja.

Ob drugi mizi sta stala in se menila sosed Žerjav in krčmar Šipelj. Žerjav se je menil o Šipljevi čistilnici, ki bi jo rad dobil za posodo, Šipelj pa, ki ni rad posojal, je stokal o putiki, ki da se mu oglašča v palcu šepave desne okončine, in sta sukala tok pogovora vsak na svoje kolo.

Dobremu Smuku je bil čas dolg. Prekladal se je z enega komolca na drugega, premikal klobuk iz slikovite lege nad desnim ušesom v še slikovitejšo nad levim, popraskal se po glavi — pretet in pol, dolgčas je, — kakor popoldne pri nauku! Če bi imela onadva vsaj pošten oné, pomenek, takšen, da bi se izplačalo vmes ziniti kako moško ...

Čistilnica, čistilnica! Da bi ga strela, tega Žerjava! Čistilnica!

Kakor da njemu, Smuku, oponaša brezdelje in mu zavida kapljo vina. Pri tej vročini! Ob taki vročini ni nikomur zameriti, če ga stisne polič ali dva. Čistilnica!

Pojdi se ...!

Mu je pa že ljubše Šipljevo čvekanje o putiki in bolečinah v palcu. Tod se prej lahko pritakne kaka pametna beseda iz lastnih bogatih izkušenj. In jo je pritaknil.

»Hardun!« je rekel in se preložil na drugi komolec, »ko sem služil komis in so mi šla leta h koncu, hardun! — jaz pa bolan. V hrvaški deželi, oné se pravi mestu — Zagreb. Vroče je bilo, hardun! da so cepali od vročine kakor muhe — mene pa zeblo kakor psa. V igri sem ležal ubog, pa pravi rogamencarcet in reče: ‚Smuk,‘ reče, ‚jaz se te ne upam matrati, kje rajši umreš, tukaj ali doma?’«

Hardun! Dobri Smuk je prekinil svojo zanimivo povest — oni dve žlambori ga ne poslušata! Čistilnica in čistilnica! — Zmajal je glavo in pocedil dolg in počasen pljunek pod mizo.

Zamislil si je drugo.

Natočil je in polni kozarec porinil tja od sebe, da je pljusknila blažena moča čez rob.
»Žerjav, na, pij!«

Žerjav, bahač urejeni, še v mar ni vzel prijazne ponudbe.

Tako je prisilil gostoljubnega Smuka k ponovnemu klicanju. »Žerjav, slišiš? Žerjav, ali si gluhi?«

Zdaj se mu je Žerjav vendar oglasil. Ali ne tako, kakor je Smuk pričakoval in je po pravici smel pričakovati.

Čevsknil je vanj. »Siten bodi! Sam pij, če si žejen! Če nisi, pa pusti!« In sta se pomaknila s krčmarjem iz sobe.

»O primoj!« je zamrmral Smuk. »O primoj!« Zmajal je z glavo in si popravil klobuk v docela nov, nič manj slikovit položaj.

Nak, ta svet!

Potegnil je predse kupo, ki jo je bil Žerjav tako neprijazno odklonil, in je malo odpil. Onih dveh ni bilo več čuti v veži. — Smuk je bil sam.

Sam s svojimi mislimi in z veliko muh, ki so tekale po mizi, srkale polito vino, letale okoli Smuka, mu sedale na nos in mu silile v usta.

Kaj bi Smuk z muhami! Ali naj muham pripoveduje, kako je bolan ležal v mestu, ki mu pravijo oné — Zagreb?

Brigajo ga muhe!

Za družčino so mu torej ostajale le še misli. Pa komaj je pričel misliti, že je stresel glavo in si z novim požirkom poplaknil grlo in možgane: svoje misli — nak!

Skoraj so mu muhe bolj všeč.

Zagledal se je vanje, ki so srebale opojno lužo. Kako so zamaknjene v pijačo! Dregneš jo s prstom — kmalu, da se ne prestopi!

Diši jim, mrcinam. Muha je nespametna stvar, ve pa le, kaj je dobro. — Hardun! nalezle se ga bodo.

Glej jo, tisto, kako si brusi noge! Ali se na ples ravna?

Ali na boj? Pa se dajmo! Nemara bi še klobuk treščila ob tla, če bi ga imela, kakor se spodobi pijancu, ha! — in na glas zavriskala, malopridnica.

»Ji ji ji ji!«

Hudirja: Razlegel se je vrisk.

Pa ni treba misliti, da je dobri Smuk tudi le za hipec sodil, da je zavriskala muha — o, Smuk je bil prepameten mož! Harmonike pa so tudi pele poleg vriska in harmonik, ne, harmonik muha ni imela.

Ozrl se je skoz okno. Ha! Rabuza je! Sredi ceste koraka, s klobukom zagotovo, za klobukom sončno rožo, veliko kakor pehar, golorok — in vleče in tlači brenčeči meh. Smuk mu je s pestjo potrkal po oknu, z glavo mu pomigal.

Rabuza ga je spoznal: z vojaškim obratom je krenil s ceste in z donečo glasbo prikorakal v hišo.

*»Lani sem kupil ji kilo kofeta,
letos pa hoče cel'ga teleta.*

*Kje bom jemal,
da bom babam dajal!*

Ejupjupjupjup, ejupjupjup!«

se je drl in se spremljal. Končal je s hreščečim akordom, kakor da se je spopadlo krdelo mačk, in postavil svoj orkester na mizo. Rekel ni ne bev ne mev, ampak si natočil Smukovega vina, ga izpil v dušku in prazni kozarec trdo postavil na mizo. Z visečih brk si je otresel kaplje, potem si je spet optal meh. »Mudi se mi.«

Smuk je ugovarjal: »Kam se ti mudi? Tukaj sedi in pij!

Hardun, vroče je — kam boš hodil! Pasje vroče, hardun! kakor takrat, ko so me dali od vojakov in sem bil bolan kakor cucek. — Pij, Rabuza, vem, da si žejen! — Ob kozolcu sem ležal, hardun, sonce je žgalo, jaz pa zadet z vojaškim plaščem, se mu reče bandura, in me je zeblo, da sem kar pokal.«

Rabuza je zvrnil drugi kozarec vase in praznega loputnil po mizi. Fff — je puhnil kaplje z brk Smuku v lice, to mu je bilo v zahvalo.

»Mudi se mi, krščen Matiček! Danes je sveta Ana, baba je prišla domov, da dobi za god batine. Jo grem vezovat.

*Ji ji ji ji!
Ana podgana, županova hči,
bi se rada možila, pa dote nič ni,«*

je zapel in zagodel in brez slovesa odvriskal skoz duri.

Zopet je bil sam dobri Smuk. Potočil je ostanek in ga pocedil vase. — Preklicani Rabuza! — Preudaril je Rabuzo, moža in njegovo početje, in tudi ni zamolčal cilja in konca svojega preudarka: »Ha!« se je zasmejal kratko, kakor da se mu je zaletela kost, in »Hardun!« je rekel in »Nak!« Tako je razodel posladek svojega preudarka in še glavo je zmajal in prepeljal klobuk na drugo uho in pljunil pod mizo. In bi bil razodel in povedal še marsikaj lepega in vrednega, da se zabeleži in natisne v prid poznejšim rodovom, pa je začutil zunaj v veži krčmarja.

Poklical ga je: »Šipelj! Šipelj!«

»O jeja!« se je slišal vzdih in prišepal je v sobo kislega obraza Šipelj. »Jeja!« je postokal, vzela z mize prazni polič in spet odšepal.

Čim se je vrnil, mu je Smuk napil. »Pij, Šipelj, in na dobro zdravje! Mene je tudi imelo, mene! Oné sem mislil — ne boš več trave tlačil. To je bilo takrat, ko so me od vojakov poslali. Vse recnije sem preizkusil, pa ni bilo tistih, da bi mi pomagale. Za kozolcem sem ležal — poslušaj me, Šipelj, doli sedi! — in zeblo me je, da so mi zobje peli ...«

Krčmar je dvignil čašo, toliko da si je zmočil ustni.

»Joj joj!« je rekel in ni zastokal nad vinom — kaj še! — ampak nad palcem desne noge, in se je obrnil zopet ven in spotoma godel: »Sitnost sitna!« in ni sitnost veljala Smuku, kaj še! — Šipelj je bil preveč olikan, da bi žalil gosta, petičnega ali vsaj kreditnega — veljala je Žerjavu, ki se je zopet oglašal pred hišo in se ga ni bilo moč otresti.

Dobri Smuk pa je zopet sameval. Hardun! in O primoj! — sameval čisto sam sredi že omenjenega roja muh, ki so se pasle po mizi, rojile po sobi, brenčale ob šipah in nagajale Smuku okoli nosa. Sam je bil, gredo ga je, parilo se je razlito vino in dehtelo, muhe so šumele, od daleč mu je bila ob uho enakomerna pesem cepcev ta-ta-ta-ta ta-ta-ta-ta, ta-ta-ta-ta ta-ta-ta-ta, ta-tata tatata brez konca in kraja in Smuk bi bil nemara zakinkal.

Morebiti je celo zakinkal — reč je čudna — in morebiti — le sanja. Sanja, da stoji ženska prikazen v durih.

Ženska, kakršnih ni v Kosezah, in prav zato je Smuk sodil, da sanja.

Odpiral je oči, da se mu je gubalo čelo, in zijal tja v duri.

Hardun! Niso sanje. Ženska je, iz mesa in krvi, in mlada je — belo, pikasto jopico ima, višnjevo krilo in odprt rdeč sončnik — suče glavo, obrača oči po kotih in zdajci jo začudeni Smuk sliši: »Ali ni nikogar doma?« in mu je zvenelo po ušesih, kakor da je že prej dvakrat vprašala enako.

Nenadna in nevajena je bila ta prikazen. Zlasti je Smuka bodel v oči rdeči sončnik. Takih dežnikov ob lepem vremenu ne nosijo ljudje, če niso nemara prav visokega rodu. Zapustila sta ga samozavest in zgovornost in ni zmožgel daljšega odgovora nego: »Nikogar.«

Sitno se mu je zdelo, počasi si je nalil, počasi je pil in počasi dotakal; obširno se je odkašljeval, važno sukal klobuk in se praskal po glavi — vse to, da zopet ulovi izgubljeno ravnotežje duha, pa tudi zato, da bi vznemirljiva prikazen z rdečim sončnikom videla, sprevidela in upoštevala, koliko ima on opravila, in ga ne bi več motila in spravljala v zadrego z ogovori in vprašanji.

Ženska je stala v durih, z robcem si pahljala zrak v zariplu lice in čakala, če bo kanilo še kaj odgovora. Ni ga bilo. Glasno je dahnila »h!« pa je pogumno stopila v sobo in sedla ob steni na klop kraj mize, kjer je na nasprotnem koncu vladal Smuk.

Sedé je zaprla sončnik in ga položila poleg sebe. Obrisala si je z majhnim, premočenim robcem čelo in vrat, dala zopet od sebe sapo — h! — položila si roko z razprostrtimi prsti na prsi, zamižala, glavo naslonila nazaj, iz ust pomolila jezik. V tej veledramatični pozi je ostala pet sekund. Dalj žalibog ni mogla — zaradi muh, ki so domišljave smatrale, da je iz ust ponujajoča se slaščica nalašč pripravljena zanje. Še par trenutkov in si je toliko opomogla, da je vzdihnila: »Vroče je.«

Dobri Smuk ni bil vaje občevati z odličnimi osebnostmi.

Presenetil ga je bil rdeči sončnik: veledramatična poza z razkrečenimi prsti na prsih in z jezikom iz ust pa ga je naravnost zbegala. Ne, da so taka bitja na svetu!

Menda jim gospodične pravijo in v mestu žive ali kaj. Že dve slini je bil požrl, ki sta bili prvotno namenjeni drugam, pa ju je od same obzirnosti sredi pota zatajil in spravil. Pa se je sramoval svoje okorne zadrege in jo premagoval: saj ni tako visoka, si je rekel, ne bi k njemu prisedla, k Smuku, in ga ogovarjala. Zapazil je tudi, da ima prepoteno bluzo — visoka gospoda se nemara sploh ne poti!

Pa se je drznil in ji pogledal v obraz: gologlava je, lase nafrfrane po čelu, lica je bolj suhega, nosu kljukastega, oči bolj majhnih, ampak živih, da je Smuku kar zaščemelo okoli vratu. Ni napačna, se mu je zdelo, in čutil se je: tuja je, pa obraza vendar tako domačega, kakor da jo je videl že nešteto krat.

Vračal se mu je pogum, popravil si je klobuk lepo na čelo in pritrdil: »Vroče.« Spregovoril je to besedo in jih pravzaprav ni imel več v svojem načrtu in sporedu. Pa je zagonetna neznanka vanj zrla s takim zanimanjem, da se mu je nerodno zdelo nehati in je dodal še konček: »Vroče. — Hardun, kakor takrat ...«

Govoril je bolj zase, preslabe je imel danes izkušnje s svojim pripovedovanjem. Zasukal je klobuk, mahnil z roko, kakor bi podil spomine, in je rekel: »Ha!«

»Grozno!« se mu je čudila tujka in se zraven branila muh, ki so z neomajnim zaupanjem prežale, da se jim slednjič uresniči obljubljeni slastni pojedina.

»Ja,« je potrdil Smuk z rastočo možatostjo, »tamle ob tistemle kozolcu sem ležal,« — pokazal je s palcem čez ramo — »se pravi: ta kozolec je nov, takrat je stal še stari, vihar ga je podrl ravno tisto jesen in je bilo na svetega Lukeža dan.«

»Kozolec je vaš?« — je vprašala neznanka.

»Moj, čigav pa! — Ob kozolcu sem ležal, s soldaško banduro zadet, sonce žgalo kakor sam oné, mene pa zeblo kakor cigana v burji.«

»Ne ... ampak ... « se je začudila tuja ženska. Glas ji je bil hripav. Dvignila je levico in razkrečene prste položila na goltanec, zamižala in zopet vznemirila sladkosnedo mušje krdelo z vabljivo sliko slastnega okusa v odprtih ustih. »Žejna!« je vzdihnila. »Ne vem ... in sploh ...«

Ne krčmarja niti njegovih ljudi ni bilo v bližini. O takem času je na kmetih dovolj nujnejšega dela nego pasti pijanca in njegovo žejo. Smuk je preudarjal, ali bi ali ne bi. Dotočil

je v kozarec, ga počasi pomaknil tja po mizi, in ne da bi pogledal zanimivo neznanko, rekel: »Če se ne gabi!« Potem si je zamišljen mel nos, kakor da ni rekel ničesar.

Neznanka je bila sila presenečena. Rekla je: »O!« in »Kaj ... « in »Ampak ... « in »Res ... « in »Grozno!«

Slednjič pa je le iztegnila roko po kozarcu. S prstom in robcem si je nežno krog in krog obrisala ustni in s sramežljivim nasmehom nastavila mastni kozarec, ki je prej postal prazen, nego ga je odstavila — tako majhen je bil. Oziroma ni bil najmajši, toda njena žeja je bila tako velika.

Prileglo se ji je. »Grozno!« je izjavila in »Hvala!«

Smuk se je ni več bal — pijača ljudi izenači in pobrati.

»Nemara ste iz Ljubljane?« je vprašal.

Ženska je pokimala. »Iz Ljubljane.« Nasmehnila se je, skrivnostno je pogledala v strop in zacepetala z ного. »Iz Ljubljane prihajam. Doma sem pa drugod.« Lično je zapela: »La la la ...«

Smuk je natočil, si z dlanjo obrisal brke, malo odpil, zopet dotočil in kozarec porinil nazaj po mizi. »Če se vam ljubi.« Spomnil se je krčmarske resnice, ki jo je večkrat slišal iz Šipljevih ust, in jo povedal: »Bolje je dvakrat piti, kakor enkrat biti žejen. Hardun!«

Ženska se ni branila. »Grozno!« je rekla, se s prsti dotaknila goltanca in z očitno težavo požrla slino. »Bom še jaz dala za pol.« Krepko je potegnila.

Potem pa se je pričela smejati. Najprej se je smejala kar tako brez vidnega vzroka, potem se je smejala lastnemu smehu, slednjič ni mogla nehati.

Smuku je bila všeč. Je vsaj prijazna, ne kakor njegova ... Odleglo ji je od smeha in se je oddahnila: »O Marička!«

Vstala je in se ozrla skozi okno.

»Tistile kozolec, pravite, je vaš?« — Pogledala je Smuka. »Sem mislila, morebiti je Menartov ...«

Smuk se je zavzel. Tako se je zavzel, da se je spozabil in sline ni požrl, ampak jo počasi spustil pod mizo.

Menartov! Od kje ga pozna, Menarta, in kaj naj bi imel Menart pri njegovem, dobrega Smuka, kozolcu. Mar ženska ve, da je oženjen z Menartovo Micko? Pa če je, zaradi tega kozolec ni Menartov. Ni in ne bo. — Ta reč Smuku ni bila po godu in prvi slini je sledila druga.

»O, tako me vse zanima!« je vzkliknila neznanka, »ne, ampak res ...« in je v dokaz resničnosti te izjave položila razprostrto roko sredi prsi in obrnila oči, da je pogledala kar z belim.

Sedla je zopet. Z robcem, zmečkanim v kepico, si je obrisala čelo, usta in nos in pokimala Smuku: »Oh ... jaz ... in sploh! — Pod kozolcem ste ležali? Kako je bilo?«

Prijazni odgovor je Smuku razpršil pomisleke. Tako hvaležnega poslušalstva ni bil deležen še nikdar. Privzdignil je klobuk, da se je malo popraskal nad čelom.

»Kako? Ha! — ležal sem, hardun! — in obetalo se mi je: štirim na ramo, hajd v jamo! Pa pride ženska mimo, saj ne vem, ali je bila ženska ali ne, na oči se je kazala, kakor bi bila — in je nesla koš, menda je bila beraške sorte. Me pogleda ženska in vpraša. Kaj mi je, pravi, zakaj da ležim. Oči pa je imela take, hardun! — oči ...«

Ozrl se je Smuk po mizi na steklenico, na kozarec, na lužo, na muhe — ozrl se je po sobi na uro, ki je stala, na peč, na métrgo, na podobo svetega Martina v kotu in iskal, s katerim predmetom bi lahko opisal tiste oči. In bi se mu bilo nedvomno prej ali slej tudi posrečilo in bi bil čim najtočneje označil posebnost onih oči.

Ali hvaležna poslušalka se je prehitro začudila: »A ja?« in »Grozno!« Polni ta uspeh je napotil pripovedovalca, da je opustil nadaljnja prizadevanja zastran prisposdobe in je nadaljeval svojo povest.

»Vprašala me je in jaz ji povem tako in tako in da me trese oné, mrzlica. Pa me vpraša oné, ženska — saj ne vem, če je bila ženska — kako sem se zacmokal in če sem že pil lužo izza hleva.

Pil.

Vodo od kuhanih mrtvaških kosti?

Pil! — Ni bilo šmenta, da ga ne bi bil užival, pomagala pa nobena reč.

Pa mi je dala še en svet. Hardun, mislil sem, da ne bom mogel. Pa sem zamižal in stisnil nos in sem pil.

Prvič — nič! Drugič — nič! Tretjič mi je pa odleglo kakor odrezano.«

Poslušalka se je sila čudila. »Ne ... ampak ... jaz ... kaj je bilo tisto.«

»Ne povem, ker ne smem,« je zavpil Smuk. »Nikomur nisem povedal in ne bom, še že —«

Hotel je reči, da niti lastni ženi ni razodel skrivnosti čudovitega onega leka, pa je zadnji hip zasukal besedo, da ženski že celo ne.

»Nak, vi!« mu je šegavo požugala neznanka in ni odklonila ji vnovič ponudene čaše.

»Kaj sem pil, ne povem,« je junaško razkladal Smuk.

»Greh ni bil, drugače bi se moral izpovedati. Grdo pa je bilo in hudo. In še to je rekla, če bi jo še kdaj videl, takrat bo z menoj amen, hajd po gobe.«

Poslušalka je majala glavo in pogledi polni občudovanja se ji niso mogli ločiti od Smuka.
»Kdo je neki bila ona ženska?«

»Ne prej je nisem videl, ne pozneje. Izza Mencejeve hiše pa je prihajala.«

»Izza Menartove?«

Smuka je zbadlo. Kaj vedno onéga z Menartom! »Izza Mencejeve pravim. Mencej je tamle, oné — Menart pa todle v stran, kjer gleda kos strehe izza oreha.«

Kazal je, tujka je pristopila in se stegovala, da bi bolje videla, in se je naslanjala na rame dobrega Smuka.

Vrh oreha in kos strehe sta morala biti dokaj zanimiva, kajti trajalo je nekaj minut, da se ju je skrivnostna tujka nagledala, potem je zopet sedla na svoj prostor.

Vzdihnila je: »Svet je godlja, mi pa kuhavnice v njej.«

Zamižala je, toda se hitro spet otresla mračnih misli.

»O, gospod, ne ... zakaj ne pijete? ... jaz ... saj je res ... «Natočila mu je in lično zažvrgolela:

*»Za čašo vinca rujnega
pošten kristjan življenje da,«*

in je pojoč zibala glavo, da človek ni vedel, ali jo je bilo lepše videti ali lepše slišati.

Kar iznenada pa je vprašala: »Menartove — ali jih poznate?«

Hudimana, že zopet Menartovi! Ali me lovi babnica ali kaj — je preudarjal Smuk.

»Poznam,« je odgovoril kratko in previdno. Ne kaže, si je mislil, da ji razlagam, kako sem zvezan z Menartovo hišo. Spomnil se je svoje žene — kaj bi rekla, če bi ga videla takole v veseli družini! Pusto ga je prijelo okoli srca.

»Imajo kaj otrok?« je izpraševala neznanka.

Kam neki meri ljubljanska ta perut, je pomišljal Smuk. Pokimal je, pa hkratu poskusil, da besedo obrne na drugo plat. Popravil si je klobuk s čela, izjavil: »Hardun!« in zahreščal prelepo pesem od Lovrenca in njegovega čevlja brez podplata.

Pa je bil Smuk slabši pevec nego pivec in je lepo to pesem, komaj jo je pričel, tudi že zavozil in sramotno prekucnil v jarek.

»Ha!« se je opravičil, »preveč je vroče.«

»Močen glas imate,« ga je vljudno pohvalila tujka, »sploh ... bariton ...«

»Baratom,« je modro pritrdil Smuk. »Ko sem bil soldat, sem tudi znal ogrski — kmalu da

bolje kakor kranjski. Kako besedo še zdaj ločim: baratom ... lazica ... skokica ...«

»Slišite,« mu je segla v besedo ona, »jaz sem jako ... in sploh ... če veste, koliko je star najstarejši od otrok pri Menartovih?«

Smuka je dražilo večno izpraševanje. Mar je na spovedi?

Mar je na sodnji? »Kaj jaz vem!« je zagodrnjal. Pa se mu je samemu zazdelo zamalo, da menda res ne ve starosti svoje lastne žene; mislil je in računal: »Kakih štiri in dvajset jih bo ali kaj.«

»Ali je dekle?« je vprašala tujka. »Jaz sem jako ... vi ne veste ...«

Glej ga spaka, me že ima! si je mislil Smuk. Pokimal je z glavo, da mu ni bilo treba ločiti in reči, da ni več dekle, ampak omožena. Privlekel je iz žepa dve desetici in ju položil na mizo. Tega zasliševanja je bil sit. Plačal bo in šel.

Pa če je bil Smuk sit odgovarjati, čudna tujka ni bila sita izpraševati. »Ne ... ampak ... slišite ... kako ji je pa ime?« je silila ubogega Smuka in kar žarile so se ji oči in lica od same zvedavosti.

»Hardun, so muhe danes sitne!« je zamrmral Smuk in se ne ve, katere da je mislil muhe. »Kako ji bo neki ime?

Micka je vsak dan.« Vzdignil se je izza mize in se okrenil proti durim.

Neznanka je tudi vstala. Sklenila je roki in blažena ponovila: »Micka!«

Smuk jo je gledal. Kaj pa ji je, kavki? Pa ne, da je pijana?

S te strani bi ga zanimala — ta stran spada tako rekoč v njegov strokovnjaški delokrog. Postal je in počakal, kaj bo.

Ni mu bilo žal.

Ženska se je zbudila iz svojega zamaknjenja. »O ... vi ... ali jo vi poznate, Menartovo Micko?«

»Ha!« se je zakrohotal Smuk. »Kaj je ne bom.« Zijal je v ženščino in se ji režal — hardun, da je pijana!

Takrat pa je tudi ženska prasnila v glasen smeh in vzkliknila: »Micko poznate? Saj sem jaz tista Micka.«

Obrnila se je v kraj, da si je pri bluzi odpela gumb.

Privlekla je na dan papirnat zavitek, bluzo je zopet zapela, zavitek pa na mizi razmotala, v roke vzela preperel list, ga raztegnila in z njim mahala: »Kdor ne verjame: evo, moje krstno pismo!«

Smuk se je nehal režati. Morebiti pa ni pijana, ampak zmešana. Še sitnosti bodo zaradi nje in pota. Pomaknil se je počasi proti durim.

V veži so po kamenitem tlaku zapeli koraki, krčmar Šipelj je pogledal v sobo.

»Kaj pa imata,« je vprašal. Žerjava se je bil srečno iznebil, z Žerjavom pa tudi putike.

»Tamle imaš denar,« je rekel Smuk. — »Tale pravi, da je Menartova Micka, ha!«

»Kakšna Micka? Saj Micka je tvoja, ne?« je vprašal Šipelj. — Ogledal si je neznano žensko in ji vzela iz rok list, ki mu ga je molila. »Krstni list? Čigav?«

»Čigav? Moj!« se je prešerno zasmejala neznanka.

»Menartova Micka sem jaz in sem prišla starše obiskat.

Še bukvice pogledjte!« Vzela jih je iz ovoja na mizi in dala krčmarju.

Smuk je lovil svoje misli, da jih zbere in uredi, krčmar pa je prebiral krstni list in delavsko knjižico in še in še si ogledoval osebo. »Marija Menart, tako stoji zapisano.

Podobna je pa tudi staremu Menartu. Pa reci, Smuk, če ni!«

Vrnil ji je list in knjižico, zažvižgal in udaril Smuka po rami. »Smuk, brhko si dobil žlahto — lahko daš za likof!«

Smuku nekaj ni bilo prav, pa sam ni vedel kaj. »Na kosilo grem,« je zamrmral in šel brez slovesa.

3. Sirota išče starše

Oče Menart je odklanjal novi rodbinski prirastek, ki mu je tako nepričakovano padel v hišo. Odklanjal ga je odločno, toda brez razburjenja — trezno in ravnodušno, kakor se spodobi kranjski korenini.

Obračal in sukaj je krstni list in delavsko knjižico med grčavimi svojimi prsti, pa oboje zopet vrnil nepovabljenemu gostu.

»Kaj hočem s papirji! Mi imamo svojo Micko, zredili smo jo, omožili in oddali, čemu nam bo nova?«

Nova Micka pa je rekla: »O, ... nak! ... Jaz ne vem ... ampak ... Lepi ste starši, ki zametate svojo hčer ... in tako ... To me jako ... « Položila je prste na prsi in stresla glavo. »Ali če ni vam za otroka, je pa meni za starše, da veste. Jaz sem reva ... in sploh ... in sem potrebna dote. Jaz sem jako ...« In se je v podkrepitev vsega tega usedla na klop in si pokrila oči z robcem.

Šlo je proti opoldne in vsa družina je bila pri domu in čakala južine.

»Dvojčkov nemara nisi imela?« se je obrnil gospodar proti ženi.

»Šema!« je odgovorila žena v zanikalnem smislu. Tesno pa ji je bilo pri srcu. Niti sanjala se ji ni možnost takega zaključka! Ali zdaj, ko je gledala ženščino pred sabo, ji je bilo kar jasno: Ta je moja hči, ne ona, ki smo jo redili.

Spominjala se je možu prikritih zvijač rajnke matere ob rojstvu hčerke Micke in vedela je in se bala: zdajle prihaja kazen za laži.

»Lahko, da je zmota,« je omenjal oče Menart, »kaj vem, kje in kako ste dobili papirje.« Ali pa goljufija — je nameraval dostaviti. Toda ni si mogel utajiti, kako je podobna njegovi mlajšim otokom: iste sive oči, isti ravni nos, isti malo nabrekli vrat — in šlo mu je skoz spomin, da so v šali radi dražili Micko, ono, ki so jo dali Smuku, da je druge sorte in da ni podobna ne očetu ne materi.

»Zmota! O kakšna zmota?« je ugovarjala nova Micka in vzela robec izpred oči in niso bile oči prav nič mokre.

»Vi ste jako ... Jaz ne vem ... in sploh ... Tukaj je krstni list, ali vidite kolek, ali veste, kaj je kolek? Če ne verjamete meni, pogledjte kolek? Grozno! ... O, ni treba misliti, da sem goljufica, in sploh ... lahko vprašate Čezuljo v Prapretnem, naj pa priseže, da me je dobila v rejo iz špitala, iz tržaškega in krstni list z menoj ... ta kolek je veljaven pred vsako sodnijo ... in sem bila pri Čezulji do štirinajstega leta.

Jaz sem jako ... Pri Sv. Jakobu sem tudi bila, kjer sem krščena, pogledali so kolek in so vedeli ... tam so drugače olikani gospodje! — niso rekli, da nisem prava, še pripisali so mi, da sta se moja starša poročila in kje da sta. Vsak otrok ima starše, — da bi jih le jaz ne imela? Iz zraka nisem padla, kaj pa mislite!«

Tako je govorila in se hkrati in sproti sama čudila svoji zgovornosti. O — ona!

Ta in pa strgani dohtar! si je mislil gospodar in je vprašal: »Vi ste tržaški otrok, pravite? Naše Micke vendar nismo v Trst dali v špital? Kaj, žena?«

Žena je odgovorila in je bil njen odgovor bolj zadirljiv, nego je zaslužio stvarno vprašanje. »Kaj jaz vem! Vse sta ravnala ti in rajnka mama. Jaz nič ne vem.«

Posegla je vmes nova Micka. »Res žalostno! Iz take hiše otrok, pa v tržaški špital! To je jako ... In mi niste dali druge dote s sabo ... in sploh ... samo krstni list in tole polovico podobice.« Vzela jo je iz delavske knjižice.

»Grozno! To je vse, drugega nimam do sedaj od svojih staršev. O! Lepa dota! Jako!« Spet si je šla z robcem prek oči.

Menartovka se je zdrnila, ko je uzrla podobico — vedela je o njej iz materinega pripovedovanja. Obrnila se je v stran, globoko je šla po sapo.

Menart je pogledal ženo, pa mu je umikala oči. Skomizgnil je z ramami. »Eno sem odrajtal, kaj mi bo zdaj druga!«

Hči Urša je prinesla južino na mizo, orjaško skledo.

Kadilo se je iz nje kakor iz žrtvenika in zadišalo je po zabeli.

Nova Micka je pobrala svoje listine, jih zavila v zavitek in spravila v svoj arhiv tam za bluzo. Duša ji je bila užaljena in tresla se ji je roka.

»O,« je rekla, »vi ste jako ... jaz sem jako ... svet je jako ... ne vem ... že vem ... se že vidimo ... pri doktorju ... na sodnji ... o, gospodje me poznajo ... in sploh ...« Varana v svojih najsvetejših občutkih je kar prekipevala takih in enakih gorjupih očitkov in mrkih groženj.

Besedo ji je prekinil sam ljubi Bog.

Zazvonilo je opoldne.

Oče Menart je z umerjeno kretnjo snel klobuk in ga vrgel na klop. Prekrižal se je in pričel moliti angelsko češčenje in družina v sobi in v veži mu je odgovarjala v polglasnem zboru, ki je tudi ljubljanska Micka v njem sodelovala, trudeč se, da se odlikuje z nežnostjo glasu in z izrazitostjo predavanja.

»Ste z nami molili, pa še jejte z nami!« jo je kratko povabil gospodar in se porinil za mizo na svoj običajni prostor v kot pod podobo svetega Petra, svojega patrona.

»Bog žegnaj, troštar sveti Duh!«

»Joger božji sveti Šentjanž!« je vzdihnila mati.

Gost se ni branil in je prisedel.

Zbral se je tudi domači naraščaj iz kuhinje in veže, eden, in sicer najmlajši Francek, imenovan »Cek«, pa s peči, kjer je skrit v kot bil vlekel pogovor na uho, in jih je vseh bilo šest glav.

Sedeli so in zajemali.

Otroci so si pasli radovedne oči ob zanimivem gostu, mati je molčala in gledala predse v mizo in jed, gospodar pa je brez naglice izpraševal, mirno odgovarjal in hkrati preudarjal zamotano to reč. Nemo so hodile žlice svojo enakomerno pot.

Nova Micka je jedla bolj malo. Morebiti ji ni dišalo, morebiti pa je bila lesena žlica prevelika za njena gosposka usta, ki so bila že na sploh majhna, danes pa še manjša nego običajno — o, naj vidi kmet, s kom mu je opraviti! Odgovarjala pa je milo in olikano, spodobno svojemu stanu.

Razodela je, da živi že nekaj let v mestu, sploh se šteje za mestno. Namignila je, da se ji zde ljudje na kmetih jako ... Vendar je ostro to sodbo takoj omilila, omejujoč njeno veljavo le na Prapretno, kjer je bila vzrejena.

In se je videlo njeni obzirnosti celo umestno pripomniti, da so tukaj v Kosezah ljudje pravzaprav drugačni in vsi jako ... Zlasti v tej hiši, je rekla, je kakor v paradižu, ker ni nič muh. Kar srce jo boli, je rekla in položila roko z razprostrtimi prsti sredi prsi, kakor da ima tam srce — če se spominja Ljubljane ... in pijani moški v Ljubljani, kakšne kvantajo, nak! —

polovice njih kvant niti ne razume. Res! Grozno!

Na vprašanje gospodarjevo, kod, zakaj in kakšen da ima posel s pijanci in kvantači, je rekla, da tega ni nikoli rekla. O, kaj pa mislijo! Ima dobro službo, imenitno službo, več služb, sploh, kar trgajo se zanjo. Pri katerem da je gospodarju, se sploh ne da povedati, ker jih je več in so v kompaniji. Imenitni gospodje ... pet hiš imajo in še jih zidajo.

Gospodar si je mislil: malto nosi pri zidarjih. Ko je sklonila glavo, si jo je ogledal, ali je oguljena od škafa.

Nak, visoko ima nafrfrane lase.

Micka iz Ljubljane pa je nadaljevala, da ima zdaj pravzaprav drugačno službo. Ena gospodična — prijateljica gospodična Fini — ta jo je za božjo voljo prosila, naj bo tako prijazna in ji hodi ob nedeljah pomagat.

Grozno jo je prosila, ne, res! — Gospodična Mici, je rekla ta gospodična, gospodična Mici, s povzdignjenimi rokami vas prosim, gospodična, ni drugače, hodite mi pomagat, na kolenih vas prosim! Res ... grozno! Saj se mi ponujajo, je rekla, ampak vsake šavre ne vzamem, v vas imam zaupanje, gospodična Mici, vem, da mi ne odrečete. Tako je govorila gospodična Fini — res! Lahko jo vprašajo. Kaj je hotela! Ni se mogla ubraniti, pa pomaga gospodični Fini. Ob nedeljah in praznikih. Jako ... O, kaka gospoda tja zahaja! Celo župan, ki je jako ... in en major, krono ima na cigaretni dozi ... grozno! — gotovo je baron ali grof in je sploh jako ... in vsi samo njo kličejo: gospodična Mici in gospodična Mici in gospodična Mici — o, tega se sploh ne da dopovedati!

Gospodična Mici se je bila tako razvnela ob svoji važnosti in slavi, da je pozabila na hladni sprejem, kar gorelo ji je z lic in iz oči.

Natakarica bo, je uganil gospodar. — Ozrl se je okoli mize, ali so vsi gotovi, odložil je žlico, se prekrižal in so molili.

»Še v župnišče lahko gremo,« je rekel, »naj še gospod pregleda vaše spiske in krstno knjigo.«

Otroci so se razpršili vsak na svoje delo, mati se je šla obleč, oče je stopil še v hlev. Gospodična Mici pa je sedla pred hišo in se skušala sprijazniti z najmlajšim, s Cekom, ki jo je hodil kukat pri vežnih vratih; klical jo je: »Gospodična Mici!« — čim pa se je ozrla, ji je hitro pomolil jezik in smuknil nazaj za duri. Pa se gospodični Mici ni zdelo vredno, kazati zamere.

Vrnivši se iz hleva, je gospodar oblekel suknjič, ki je visel ob hiši na oknu, in si odrgnil škornje ob travo. Poklical je ženo in pozval gosta.

»Zdajle gospoda ravno še ujamemo. Potem ima navado, da gre v uljnjak in ne sme nihče do njega. Kuharica pravi, da študira pridigo. Pa ne vem, če jo; zastran mene jo lahko. Zdaj le po kosilu je še najbolj pri volji.«

Šli so.

Postarani gospod župnik je sedel v kotu svoje oguljene zofe, ki je bila tudi že davno polnoletna, okoli nog se mu je smukala marogasta mačka, na mizi se je kadila črna kava. Zdaj

zdaj je napel zdravordeči lici in puhnil predse; včasih je s počasno roko zamahnil proti nosu in prepodil nadležno muho in ni bil nič slabše volje kakor po navadi. Prav dobre seveda ni bil in kdo bi mogel biti, kateri ima oči in ima vest in gleda zanikrnost tega sveta, ki na vseh concih poganja svoj nečimrni cvet in ga ne moreš iztrebiti ob vsem neugnanem prizadevanju.

Zdajci mu je pozornost zbudil šunder po stopnicah.

Šunder je prihajal bliže in bliže in nekdo je potrkal na duri, — »bum, bum!« z okorno pestjo, kakor pač trka trda kmetska roka.

»Le not!« je zaklical župnik, in ko so se počasi odpirala vrata, je dostavil: »Pa si prej škornje obriši zunaj ob slami, kdor si!«

»Sem si jih,« je odgovoril oče Menart, »hvaljen bodi Jezus Kristus!« — in je vstopivši v sobo spoštljivo klecnil s koleni. Za Menartom sta se porinili v sobo žena in gospodična Mici in se ustavili pri durih — o nečimrnost: gospodična Mici s frizuro in z rdečim sončnikom! Začuden in dolg je bil pogled in nič kaj prijazen, ki je švignil vanjo tamkaj od zofe.

Oče Menart je kratko in jedrnato povedal, kako in kaj in oddal listine.

Poslušal ga je župnik in ni zinil besede, gubal pa je čelo. Pogledoval je krstni list in delavsko knjižico, ali pogled se mu je po sili obračal od važnih teh listin proti durim, iz oči mu je bliskalo in niso strele letele nikamor drugam nego na lastnico teh listin. In ko je oče Menart končal, se je župnik oberoč uprl ob mizo in je v vsem svojem veličastvu vstal. Dvignil je roko in z iztegnjenim kazalcem pokazal na gospodično Mici in zagrmel: »Mule, mule, mule!«

Gospodična Mici je bila presenečena. Komu je to veljalo?

Kaj je pomenilo? Vprašaje je uprla svoje oči v gospoda, vprašuje položila razprostrte prste na bele prsi s črnimi pikami.

»Ti, ti, da, ti!« je z gromkim glasom potrjeval ogorčeni župnik. »Tako nafrfrane lase nosijo mule in ne poštena dekleta. In rdeč parazol se tudi ne spodobi krščanskemu človeku!«

Gospodična Mici je bila užaljena. »Pardon!« je rekla ... Samo te besedice je bil še potreben gospod. »Ven,« je zagrmel, »ven, pohujšanje, zglavnik peklenski!«

Grozno! Ali bi mu jih bila povedala gospodična Mici, pošteno, brez strahu in brez ovinkov! Ali bi jih bil slišal, kakršne je zaslužil: Jako ... in sploh ... in vse ...!

Toda prepadena Menartovka je hitela odpirat vrata in pomagat gospodični Mici ven, in je stala gospodična Mici zunaj, še preden je bila zajela ono količino sape, kolikor je je potrebovala za nameravano izjavo.

Docela pa ji besede vendar niso zatrli. Stopala je po stopnicah navzdol, in ko so jo stopinje prinesle mimo kuhinjskih vrat, se je ustavila in zabrusila v kuhinjo: »Sem že lepše gospode videla, kakor je vaš.« Zabrusila jih je, uničuječe besede, in šla, kuharica pa je gledala, kdo je to, da je prišel k staremu njenemu gospodu Francu iskat lepote ... Pred župniščem je bila senca. Gospodična je navzlic senci neizprosno odprla sončnik, jezno je pogledala gor v okno

—: »Naj počí!« je rekla. Neugnana se je sprehajala pred hišo in čakala.

Zgoraj se je opravičeval Menart: »Gospod, jaz mislim, da nimam pravice, ji ukazovati, kakšna naj bo.« Njegova žena je majala z glavo in sklepala roke, da si upa deklina in reče gospodu: Pardon — taka sramota!

Gospod župnik se je pomiril. Stopil je k pultu, odprl veliko knjigo, gledal vanjo in jo primerjal s krstnim listom.

Potem se je obrnil k Menartovki in jo vprašal zastran babice, ki je bila pri rojstvu hčere Mice. Pa je vprašana žena proseče pogledala župnika in se s prstom dotaknila ust in je župnik rekel Menartu, naj stopi v hlev in si ogleda lisastega vola, kaj mu je, da ne mara žreti.

Menart je ubogal in si ogledal žival in se mu je zdela ješča in zdrava — drugače če bi se hlinila. Še se je sukala okoli nje, ko je slišal, da ga kličejo gor. Ubogal je in šel, niti si ni pozabil obrisati škornjev, preden je vstopil.

Žena je stala pri oknu, si brisala nos in imela objokane oči, gospod pa je razložil Menartu, da zdajle še ne more povedati kaj gotovega. V bukvah je ona Mica, ki je poročena s Smukom, vpisana za pravo Menartovo hčer. Čudno pa je vendar, da ima ta nova deklina pravi stari krstni list in je na zadnji strani krstnega lista pečat tržaške najdenišnice. Na tem pregrešnem svetu je pač vse mogoče ... Pisal bo najdenišnici, potem bo že prišla resnica na dan, ali in kod je pomota ali goljufija ali kaj. Vse drugo mu bo žena sama razjasnila.

Zahvalila sta se in šla.

Izpred župnišča se jima je pridružila še gospodična Mici, ki je zdaj iz lastnega nagiba zaprla pohujšljivi sončnik. Molče so korakali proti domu. Pred domačim pragom je gospodar postal in ogovoril gospodično: »Gospod bo pisal v Trst. Teh par dni lahko ostanete pri nas, da pride odgovor. Saj jela imamo dovolj za vse.

— Dela pa tudi!« je dostavil resno.

4. Sirota najde starše

Nebogljeno sirota zapuščeno blodi po širokem svetu za sledovi ljubljениh svojih staršev — blažena sreča, če jih najde! — Kako lep je tak dogodek, kako ganljiv, kar solza se ti utrne in si moraš obrisati oči in nos!

Gospodična Mici je bila v onem presrečnem položaju, da je našla svoja iskreno zaželena roditelja. Vse in sleherno ji seveda ni bilo čisto po volji. Toda vprašam: Kdo je tisti pod božjim soncem, da mu je sreča popolna?

Odgovor: Ni ga!

Tako ji ni bilo všeč, niti ni odobravati, da so se ji sorojenci nespodobno muzali. Namesto da so ponosni na novo sestro, ne? — ki prihaja iz mesta, ne? — in je grozno olikana in sploh, — se ji prikrito rogajo: Gospodična, ali greste gnoj kidat? Gospodična, prašiči krulijo, lačni so! — Mar ji štejejo v sramoto, da ni zarobljen zmazek — kmalu bi dostavila — kmetski,

ampak da je gospodična?

Včasih se ji je celo zdelo, da nabira kateri usta ne le za »gospodično«, ampak celo za ono drugo besedo, ki jo je morala slišati v župnišču — o, naj se drzne kateri! ...

Zlasti sestra Urša je najbolj počenjala in je bilo gospodični Mici slednjič preveč in se je postavila in jo prijala in jo vprašala, čemu se venomer reži in tako ...

»Vesela sem,« je odgovorila Urša in je kazala bele zobe.

»O,« je rekla gospodična, »vesela — to se lahko verjame ali ne, in sploh ... povej, zakaj si vesela!«

»Srček,« se je široko zasmejala Urša, »zakaj sem vesela?

Zato ker imam škaf, moj ljubček zlati, in mi ni treba v perišču nositi pomij.« In se je zasukala na peti.

Jéla je bilo res dovolj. Toda njen okus ji je bila že ublažila mestna kultura in zato ji je bil — s priliko povedano — golaž ljubši od žgancev. Ne da bi bila izbirčna, o! — jedla je, da ostanemo pri priliki, golaž in naj je bil že trikrat pogret in magari začinjen z grilom. Izbirčna torej ni bila, in ko je dajala golažu prednost pred žganci, povaljanim obrezinam gnjati pa prednost pred dehtečo ocvirkovo kašo in je čislala plesnivo branjevsko pogačo nad zdravi kmetški kruh, ni bila to požrešnost, kje neki, marveč le izraz višje kulturnosti.

Še bolj od hrane pa se je odlični njeni osebnosti upiralo delo.

Vsak človek pač ni za vsak posel in sploh ... delovne obleke ni imela s sabo, bila je jako ... Silil je pa tudi ni resno nihče, saj je bila še gost.

Tako ji je preostajalo časa, da je posedala pred hišo, polglasno prepevala »lalala« in si zdaj z eno roko, zdaj z drugo rahlo otipavala umetelno frizuro, ali še sedi na pravem koncu.

Ali pa je z rdečim sončnikom v roki počasi krenila po vasi, milo se ozirajoč na desno in na levo, tukaj ogovarjala psa, tam klicala kuro. Pri Šipljevi krčmi se je ustavila, tam je bil najlepši razgled ali kaj — kar ločiti se ni mogla od razgleda in se je sukala in obirala, ali se ne prikaže kdo iz krčme in jo ogovori.

Dopoldne in popoldne in po večkrat je hodila to pot in se je rado zgodilo, da se je res pojavil na pragu Šipelj in jo prijazno pozdravil: »Bog daj, gospodična!«

O, Šipelj je bil gostilničar, torej olikan človek: on se ni norčeval! Ko je rekel »gospodična«, je tudi mislil »gospodična«.

Izobražen mož, ki je znal povedati kako besedo o vremenu ... in sploh ... in vprašati po občutkih ... in tako ... in kaj delajo doma. Namreč doma pri Menartovih. O, zanj ni bilo treba šele odgovora iz Trsta, sam je imel toliko pameti, da je razumel krstni list in videl, kje je njen dom. Fin mož! Kako pozorno je znal poslušati, da je bilo veselje mu pripovedovati. — Pa mu je pravila kaj malega o Menartovih, kaj več o sebi, pol po resnici, pol kar tako, kakor ji je baš prihajalo na jezik, in zraven sama napeljevala in lovila besede, kaj da mislijo o njej v Kosezah

in kaj da govore in kako kaj cenijo Menartovo domačijo.

Menila se je s Šipljem in gledala in poslušala, ali se ne oglasi kaj iz gostilne. Če bi bil Smuk na primer notri in bi jo povabil, ne bi se pomišljala in bi se odzvala — zakaj pa ne! Saj je vendar njen svak — in premožen je tudi, še bolj nego Menart.

Toda iz gostilne ni bilo glasu, vsaj ne pravega. Pa je napravila s sončnikom v cestni prah svoj monogram in izjavila: »O ... « in »sploh ... « in da je jako ... in da mora zopet domov. Naklonjeno je prikimala gospodu Šiplju in nesla svojo zanimivo osebnost na klop pred Menartovo hišo.

Tako sta ji enolično potekala in potekla drugi dan in tretji in zbuvalo se ji je domotožje po Ljubljani in po ljubljanskih živih in neživih ugodnostih.

Da bi le že prišel odgovor iz Trsta!

Da ji odgovor prinese zagotovo potrdilo njene pravice, o tem je bila trdno overjena. Preudarjala je le, koliko bi potem zahtevala od staršev dote. Če bi vsaj vedela, koliko je dobila ona Micka, ki so jo omožili s Smukom.

Še enkrat toliko ji morajo dati, nego so dali oni, ki niti ni bila njih hči. Najmanj še enkrat toliko! — Ko pa dobi doto: tisti hip adijo in nazaj v Ljubljano — o, tukaj v Kosezah bi skoprnela od dolgega časa!

Četrty dan ji je slednjič prinesel konček spremembe in razvedrila.

Bilo je drugič ta dan, da se je šetaje zibala s sončnikom v roki po običajni poti proti Šiplju, pa jo je že od daleč pozdravljal hrupen smeh iz gostilne. Po šipi so bunkale pesti, in ko je prišla bliže, se je skoz vrata prismehljajal krčmar: »Gospodična,« se ji je klanjal s praga, »notri sta dva gospoda, nista dosti drugačna kakor kavalirja. Priporočata se vam in vas prosita, da pridete k njima v vas, če niste previsoki.«

Ne, visoka ni bila gospodična! Navzlic svojemu stanu ni bila visoka! Niti se ni bala krčem na sploh. Ali imela je manire in zato se je malce pomišljala in je položila razkrečene prste na črnopikaste prsi in izjavila, da je jako ... »Niso tuji ljudje,« jo je smehljaje potolažil Šipelj, »Smuk je, vaš svak.«

Ozrla se je proti domu, ali jo kdo gleda, in je vstopila.

Dva gosta sta bila notri, Smuk in Rabuza.

Smuku se nekaj ni ujemalo v želodcu in je bil čemerren.

Kaj čuda, ko ne dobiva doma po volji hrane — je sodil in obsojal dobri Smuk. Spadal je med ljudi, ki jim škodi, tako mislijo, vedno le jed, nikdar ne pijača — bog ne daj včerajšnji kanon, rajši lanske kumarice!

Tem glasnejši je bil Rabuza. Sedel je bolj na hrbtu nego drugod, za klobukom se mu je zibalo orehovo pero, svoji dolgi nogi pa je stegnil daleč pod mizo, da sta gledali na drugem koncu izpod nje.

»Fantje, bežite, dekleta gredo!« se je prijazno zadril, da so šipe zapele. Zavedal pa se je takoj tudi družabnih dolžnosti, ki jih ima človek, ki ni dosti drugačen nego kavalir, in je pozdravil in spregovoril: »Krščen Matiček — ta pa ta, lepa kakor nova cvancarca! Še odkril bi se ji, če bi se ji mogel, pa se ne morem, ko imam kremplje v žepu!«

»Veste,« ga je opravičeval krčmar, »to je Rabuza.« »Rabuza Janez,« je dostavil predstavljeni in pojasnil.

»Goljufali so me: bi moral biti Florijan, pa so se babnice zaklepetale, da so res zamudile svetega Florijana in so me ujele šele na svetega Janeza dan. Pa bi bil rajši Florijan. Florijan ni samo po cerkvah spoštovan, ampak tudi med svetom.«

»Hardun!« je rekel Smuk, da ni bil čisto tih, in se je popraskal pod klobukom.

»Haha,« se je smejal krčmar in se zadovoljno gugal na krivih nogah. »Še v gostilnah ga časte, Florijana, kajne.«

Primaknil je gospodični stol in je prinesel kozarec; bil je resnično izobražen človek, ki je vedel, da gospodična ne more piti iz istega kozarca kakor onadva, mustačarja, nemara bi še njej zrasle brke.

Smuk je natakal, pa je poleg majal glavo in mrmral, tresla se mu je roka — očitni dokaz, da je še premalo pil.

Gospodična je gledala Smuka in je gledala kozarec in je obračala oči, kar čudno je prihajalo Smuku pri srcu.

»Ne ... « je ugovarjala, »ampak res ... o vi ... slišite ...« Ko pa je bilo natočeno, si je s prstom in robcem obrisala usta, trčila s Smukovim kozarcem, se sramežljivo nasmejala in pila in se ji ni slabo odtekalo.

»Živio,« je kričal Rabuza, »zakaj si jo pa vzeli!« in je sam sebi odgovarjal: »Zato, ker je bila brdka. — Saj je res, krščen Matiček! Muhe silijo v vas, še požrle vas bodo. Zakaj? Zato, ker ste tako sladke sorte! — Šipelj, občinski odbornik, po konjača pošlji, ti pravim, naj muhe polovi!«

Smuk je zijal v gospodično, zvrnil je kozarec vase, ga nalil in porinil Rabuzi. Rabuza pa ni pil kar tjavdan kakor neumna krava.

Ampak se je najprej izvlekel izpod mize, da je pošteno sedel, potem pa je spregovoril lepo napitnico: »Da bi ga še velikokrat pili pri dobrem zdravju,« je rekel, »moj strganduš! — enkrat pa v božji gnadi umrli!« — Stegnil se je čez mizo in gospodična je trčila in rekla: »Na zdravje!« in tako vnovič razodela bleščečo svojo oliko.

Obrnila se je k molčečemu svaku. »O ... in sploh ... tako ste tihi?«

Rabuzi, kavalirju, se je videlo umestno, da po svoje podpre to njeno vprašanje. »Morska podgana, ali si slišal? — Zakaj molčiš, si vprašan, krap smolikavi!«

»Jest?« je vprašal Smuk. Šel si je natakati in je v tem početju tičal tih in podzavesten, pa

vendar točen odgovor, da je še premalo pil. Glasno pa je rekel: »Ha! Ko onile venomer pridiga!« in je z glavo mignil proti Rabuzi.

Dvignil je čašo, da se okrepča, pa se je spomnil, da mora prej trčiti. Hotel je trčiti, pa je videl, da mora najprej naliti, kajti pri gospodični je vladala suša. Postavil je svoj kozarec zopet na mizo, zmajal glavo, se popraskal, izjavil »Hardun!« in natočil. No in potem sta srečno trčila, gospodična je rekla: »Na zdar!« pa tudi Smuku se ni skrivala olika in je pobrskal po slavnih vojaških spominih in izgrebel konček pesmice in se z njo postavil:

*»Tinke, tinke, tinke bajn,
kdor ga izpije, ta je fajn!«*

V smislu tega gesla je izpil in mu je pomagalo. Že je bil zgovornejši in je povedal: »Tako pojejo v štajerski deželi.« Spodbudno ga je pogledala gospodična, pa je nadaljeval: »Štajerci so čedni ljudje! Ha! V kruh devljejo peteršilj in ga kličejo za potico. Če veste, kje je štajerska dežela!«

Rabuza je buljil oči. »Krrrizostom! Vikata se, pa sta žlahta! Poncijus Pilatuž! Še jaz bi jo rad tikal, pa je ne smem, kruc muc! Brdka je, kar v tron bi jo posadil in moja baba mora tudi takole gnezdo nositi na glavi, drugače jo koj ubijem! Če jo bo prav gospod Franc zmerjal z mulo; kaj on ve, kako gre svet! — Ampak ti, Smuk, vidva se morata tikati. Ali si njen svak ali nisi, krščen Matiček? — Šipelj, goljuf, ali imaš dušo in vest, pa gledaš prazen liter!«

Šipelj je smeje vzel steklenico in odkoracal v vežo.

Gospodična Mici je pokarala Rabuzo. »Ne ... vi ... ampak ...« Pogledala je v naročje, kjer je z rokama mencala robec, pogledala je Smuka, da so ga kar spreleteli mravljinici, in potem zopet povescila oči. »Jako ... in sploh ... saj gospod Smuk ... je preveč imeniten, da bi se tikala ...«

Dobri Smuk se je razvnel. »Kaj imeniten? Nič imeniten!« se je kregal. »Žlahta, žlahta mora skupaj držati, hardun! skupaj kakor hrvatski prašiči, kadar pride volk.«

— O, Smuk ni bil neumen in tudi kos je bil besedi, le v glavi ga je moral malo imeti!

Šipelj je prinesel vino in še zase kozarec in prisedel. V svoji gostilni si je prisvajal pravico, da lahko pije pri gostih, kadar ga je volja, še v čast si morajo šteti. Zabava ga je pričenjala zanimati.

»Bom pa jaz točil.« Tako je storil.

Resen in moder mu je bil obraz, ko je segel v pogovor in rekel: »Resnica, Smuk! Z vsemi Menartovimi se tikaš — spodobi se, da se vidva z gospodično tudi!«

»Pa ne kar po ciganski,« je odločil Rabuza, »bratovščina se mora piti.« — Zlezal je kvišku.

Gospodična Mici je izpod čela pogledovala Smuka in sramežljivo sukala kozarec med prsti. Rabuza je stal in ukazujoč raztezal roki kakor prerok stare zaveze, potem je zarjul prelepo za ta obred veljavno pesem: »Tičica golobček, poljubi me na gobček ...« Dobri Smuk

je bil pokorno vstal, molil je od sebe svoj kozarec in bil prepričan, da mora vse tako biti in da drugače ni mogoče. Na Rabuzov migljaj je zaokrožil roko in zaokrožila jo je gospodična, ki se je bila tudi dvignila, in sta pila, in ker je Rabuza ukazal: »Tuš, do dna! Pol je vode notri, pol dežja!« sta izpila tuš — to je do dna.

Slavnostni obred pobratitve se zaključuje v olikanih krogih s poljubom. Smuk, okorni Smuk, bi bil seveda pozabil nežni ta zaključek, ni ga pa pozabila gospodična — o, bila je izobražena in izkušena in sploh! — in je dobil dobri Smuk res tja pod nos sočen cmok, ki sta ga pozdravila Rabuza in Šipelj z živahnim odobravanjem, dočim je bil Smuk tisti hip bolj presenečen nego vzradoščen, dasi se mu naknadno stvar ni zdela najbolj napačna.

Zdaj je povzel besedo Šipelj. »Smuk,« je rekel in neskaljena nedolžnost mu je sijala z lica, »Smuk, kaj sem hotel reči! — ali je pravzaprav gospodična tukajle tvoja svakinja ali ne? Se pravi — ali je sestra tvoje žene ali ni?«

Smuk je mislil: zdaj le ga bodo zopet vlekli. Tega je bil vajen in ga ni bolelo. Še vseč mu je bilo, da je središče zabave. »Hardun!« se je odrezal. »Ali ne znaš brati? Saj si imel krstni list v rokah!«

Šipelj je dal Smuku z roko znamenje, naj hipec počaka.

»Me moraš razumeti! Da je tale gospodična tukajle Menartova Micka, je tako gotovo, kakor si ti Smuk, jaz sem pa Šipelj. Ampak me poslušaj! Če je tale gospodična tukajle Menartova Micka, ne more biti tudi tvoja žena Menartova Micka, zakaj Menart ni imel dveh Mick. Le malo pomisli! Potemtakem si pa tale gospodična tukajle in tvoja žena nista sestri.«

Smuk je zijal. Rabuza pa je v znak svojega začudenja udaril s ploskima rokama po mizi. »Da te strela ogrska!«

»Kaj in kako?« je lovil Smuk svoje preudarke. »Ali da moja ni Menartova? Kako da ni? Zakaj pa je v pismu zapisana za Menartovo, kaj, in oné, v poročnih bukvah tudi? Hardun! — Pismo je plačano, poroka je plačana, procenti tudi. — Pa da je pismo neveljavno, kaj?«

Nad Rabuzo je prišlo tačas kakor razsvetljenje. Strmele so mu oči in usta in krilil je roke. »Smuk,« je vzkliknil, »čimbolj si neumen, večjo imaš srečo!«

In je utemeljil to izjavo. »Pismo je veljavno, poročni spisek tudi in procentov ne dobiš nazaj, nič se ne boj, vse je pošteno v redu! Le to je drugače, da tvoja žena ni tista, ki jo imaš doma in ki grozi nad tabo kakor šmarni oblak in ti krade spredaj in zadaj — nikoli mi ni bila vseč, revež si Smuk! — ampak tvoja žena je tale zraven tebe, krotka kakor jara kokoš! Ta je Micka Menartova, s to si poročen!«

Šipelj se je smejal in se bil po stegnih; vstal je in se odgugal na prag, če pride kdo mimo, da mu razloži najnovejšo burko.

Smuk je gledal predse, stresal glavo in si jo praskal, čisto jasna mu še ni bila zadeva. Gospodična je silno ogorčena gledala Rabuzo in izjavila, da je jako ... in sploh ... Rabuza pa je razvnet govoril vanjo: »Nič nikar se ga ne branite! Ni napačen dedec Smuk, če ga ne pogledate preblizu. In petičen je, denarja ima kakor hudič toče. —« Bodril je Smuka. »Smuk, krucmuc, turški cesar! Glej svojo baburo! Krščen Matiček, še poroke vama ne bo treba, ko sta

že poročena: Kar domine pace, primi jo za tace, pa bo!«

Gospodična je vstala in si pogladila krilo. »Huda sem!« je rekla in skušala prilagoditi poteze svojega lica označenemu razpoloženju, pa se ji ni posrečilo.

»Smuklja,« je kričal Rabuza, »krščen Matevž, ne zapuščajte svojega dedca! Smuk, primi jo, drži jo!«

Stekla je skozi duri.

»Mati, počakajte, kam greste!« se je za njo razlegal glas Rabuzov. Smukova je one dni v svoje presenečenje opazila, da v njeni mali državi nekaj ni v redu. Za hrbtom in izza vogala je slišala od kraja bolj redko, potem vedno češče godrnjanje, ugovore, grajo, glej ga: njen dobri Smuk se je pričenal kujati in kopitati!

O, saj bi ji bilo prav, če bi se vzdramil iz prevelike brezbržnosti in bi kos gospodarstva vzел z njenih ram na svoje. Toda vedi ga, kaj je pravzaprav hotel.

Godel je okoli hiše, da je on gospodar, njega da je treba vprašati in on da bo ukazoval. Menil pa je, da je s tem vse opravljeno, kvečjemu če je še kod kaj ponagajal, odvezal junčka in izpustil prašiča in tako dokazal svojo oblast. Da se gospodar kaže v delu, tega dobri Smuk ni preudarjal, ker mu tak preudarek ni dišal.

Smukova se je čudila svojemu možu, takega ni bila vajena. Ko se je sam ogibal delu in navzlic prošnjam in opominom rajši slonel pri pijači, dosedaj vsaj drugih ni oviral pri delu: bil je le odveč! Zdaj pa je bil napoti! Ugibala je, kaj mu je, ali je bolan, ali ga ščuva Rabuza, tisti kajfež, ali ka-li. Spoznala je, da mora priti stvari do dna.

Bilo je v ponedeljek zjutraj.

Smukova je ravnala zajtrk, žgance in mleko za družino, kavo zase in za moža, dobri Smuk pa se je šele pripravljal, da vstane.

Prebil je bil to noč v hlevu in če ležišče ni bilo gosposko, je imelo zato lepo vrsto drugih lagodnosti. Prvič ni bilo treba v hlevu nikomur odgovora dajati od kje?

Obkorej? Kakšen? — niti poslušati zbadljivih besed in ogabnih pridig. Drugič ni bilo treba sezuvati škornjev, kar včasih ni šala — baba sitna ga pa ni puščala obutega v posteljo. In tretjič recimo, da se mu je pripetilo in so ga prijele slabosti — bolnik je revež, bolniku ne smeš ničesar zameriti — ne le da mu ni pomagala, da bi mu držala glavo in rekla kako tolažljivo besedo, še zaničevala ga je in mu potem ves ljubi dan tako rekoč v zobe metala tisto reč. Kadar je torej kazalo na to plat, se je rajši ognil sobi in postelji in z njima združenemu sramotenju in si rajši volil seno in mir: zatekel se je v hlev, padel tja v svoj vajeni kot in obležal kakor snop.

Smuk je torej prav zbiral svoje telesne in duševne sile, da vstane. Sedel je na poležanem senu, mežikaje se oziral po klobuku in ga iskal, ker je bil iz previdnosti vse obdržal na sebi. Le klobuka ni bilo! Hardun! Glavo je imel kakor čeber, vrat, kakor bi bil škropivo potegnil skozenj, in v ustih okus, kakor da ni pil vina, ampak gnojnico — Šipelj, ta goljuf, toči včasih

že pijačo, da bi še medved faliral, če bi jo pil ...

Zdaj je zapazil, da mu Dimka pleše po pogrešanem klobuku. Brrr! jo je prestrašil. — Skobacal se je kvišku.

O, kako je pametno, če človek leže v škornjih, da mu jih zjutraj ni treba obuvati! Pobral je izpod krave klobuk, ga strkal ob roki, obrisal ob hlačah in poveznil na glavo; odkašljal se je in stopil iz hleva.

Prek pota mu je ležala motika in se je opotekel ob njo.

Ta grda zanikrnost mu je dala povod, ne da pobere motiko, kakor bi kdo mislil, marveč da je preklel vesoljno ženstvo vsega sveta. Godrnjaje je zavil okoli hleva. Ko je prišel okoli vogala, se je ozrl, potem pa segel vrh zida pod nizko streho. Imel je srečno roko, vrnila se je s steklenico, odmašil jo je in pil. Notri je bilo zdravilo; neprijetni telesni občutek se mu je zboljšal in oglasila se mu je žeja. O, po dobri slivovki je človek vsakokrat žejen.

»Ha!« je rekel in stresel glavo, spominjal se je včerajšnje zabave. Hardun so se smejali in Mici je bila spet zraven, nak! in pela je kakor kos — in kakšne je pela!

Rabuza je bil nasut ... on sam pa tudi — ti reč ti! Kdaj in kako je prišel domov sploh ne ve ... Nenadoma mu je šinilo prek misli: kislja jetra! Kislih jetrc bi bil potreben!

Saj je res: Šipelj, ta goljuf, je obljubil, da jih pripravi za zajtrk. Da, tako so se zmenili.

Baba bo seveda godla. — Brez vzroka ne bo mogel z doma. Pa saj brez tehtnega vzroka sploh ni nikdar hodil pit — kadar je šel, je imel vsakokrat vzrok: ali prehudo vročino ali slabo vreme in dež, ali ker je bil prav dobre volje in razpoložen, ali da se iznebi slabe volje — o, brez vzroka ga ni nobenkrat videla krčma!

Stopil je v hišo. Žena je zajtrkovala, na mizi je stala tudi zanj pripravljena skledica.

Ogovorila se nista. On se je popraskal nad ušesom, ona pa si ga je ogledala od škornjev do klobuka — obleka mu je pričala, kod je spal, obraz, kako se je snoči imel, prelepi vonj po hlevu in pijači pa je harmonično zaokroževal ves prijazni vtisk. Vzdihnila je. Tako sta se pozdravila.

Njej ni ugajal njegov vonj in grbančila je nos. Zato pa tudi njemu ne vonj kave in da jasno priča, kako mu je zoprno, je porinil skledico od roba mize proti sredi in mu niti ni bilo žal za koristno rjavo tekočino, ko je pri tej priliki pljusnila iz posode po mizi.

Malenkosten je bil ta dogodek, ali vendar potreben, da v tek spravi razgovor zakoncev, sicer bi nemara molčala še danes.

Ali je še pijan, je ona pričela z vprašanjem. Odgovoril je, da pijan ni, pač pa lačen. Ona: Zakaj ne je, če je lačen. On: Ker nima časa; te čorbe ne bo pil, bolan je — za bolnika je meso in vino, to dvojje daje moč, ne pa čorba, hardun! Toda njega nalašč stradajo ... Ona: Oče nebeški — stradajo! Ko noben berač ne gre lačen od hiše!

On: Za berača imaš, za gospodarja ne!

Križana nebesa — takšen očitek! Pogledala je dedca, pogledala strop, ali se ne podre nanj, pogledala tla, ali ga ne požro. In ker ni bilo ne odzgoraj pomoči, ne odspodaj, je vzela reč v lastne roke in na dobrega Smuka se je usula ploha njene zgovornosti, da je stal kakor kužek pod curkom.

Najprej je dala duška svojemu prepričanju, da je še pijan. Trezen ne bi mogel govoriti takih neumnosti. Da ga ni sram in ne ve, kdaj ima dosti! Naj bi vendar žugal dacarja, da mu izmeri želodec, da bo vedel nehati z nalivanjem, preden mu steče čez rob. V tednu je osem dni pijan, če ima groš v žepu, je za desetico žejen. Ko se ves dan in pol noči obira po krčmi, naj bi še spal tam! Poročila se je z njim, ko je bil tešč in trezen. Kadar je trezen, je Smuk, kakršnega je Bog ustvaril, z dušo in s pametjo, ali kadar je pijan, ni več Smuk, ampak le smrdljiva posoda za Šipljevo vino in kramarjevo žganje. S Šipljevim vinom in kramarjevim žganjem pa ni poročena in ju ne mara, njune smrdljive posode pa tudi ne. Malo naj se ogleda, kakšen je, še vragu bi se gabil in ga niti ne bi maral za novo leto, pa če bi mu črno kokoš ponudil povrhu! Toliko je zdaj dela pri hiši, tak križ z ljudmi, pa ne da bi kdaj pogledal za družino na polju, za živino v hlevu, le za škodo je pri hiši, za greh in za pokoro.

Prevzela jo je bridkost, da si je šla s predpasnikom čez oči, in solze so ji prekinile besede.

Zdaj je bila prilika za Smuka, da vskoči z besedo.

Zvrhan kup jih je imel pripravljenih pritožb in očitkov, tehtnih in utemeljenih — Rabuza ve, ... pa glej spaka, ta hip se ni mogel domisliti nobene! Hardun, jezi to človeka! Da bi bil vsaj Rabuza tukaj. No, slednjič se je vendar spomnil nečesa.

»Delal! Bi že delal, toda za koga? Ko mi vse pokradete!«

Smukova je ostrmela in ustavile so se ji solze. »Marička pomagaj, kakšno si zdaj le spet zininil! Kdo ti krade, kaj ti krademo?«

»Telico! Kam si dala denar? Denar je moj!«

»Kradem ti! Bog te ne kaznuj! Do zadnjega vinarja imam spravljene denar, franke bo treba plačati in obresti, kdo jih bo, če jih ne bom jaz!«

»Denar je moj!«

»Če ga dobiš danes v roke, si jutri že brez. Kar ga ne bi zapil, bi ga izgubil, ko imaš večji del toliko pameti, kakor kij na tnalu.«

»Če ga zapijem, saj je moj — če ga izgubim, komu kaj mar? Jaz sem gospodar!«

»Gospodar, da se Bogu smiliš! Ali se ti kaj sanja, kod in koliko imamo posejanega, kje in kod danes delajo?

Ali kdaj trezen pogledaš v hlev?«

»Bom že pogledal v hlev, bom že. — Pa bo še kdo drug z mano prišel in pogledal. Hardun! Morebiti kaj kupi.«

Žena se je razhudila. »Nagajal mi pa ne boš. Kar poizkusi in kaj prodaj! Zdaj sem te sita! Če se ne maraš z lepo spametovati, te bodo pa z grdo. Naj te pa prekličejo, da veš! Kar šla bom na sodnijo — vsaj krede ne boš imel pri krčmarjih.«

Krute so bile te besede in v živo so zadele dobrega Smuka — dotaknile so se mu jedra in duše. Za denar mu itak prede, ko žena pobere vsak sold — in zdaj bi mu vzela še kredo? Tega pa ne! — Zrasel mu je greben, stopil je pred njo in merila sta se iz oči v oči. »Ti me boš preklicevala, ti? Hardun, kdo si pa ti?«

»Tvoja žena!«

»Tako? Se še ne ve, če si. Moja žena je Menartova Mica, pravijo poročne bukve. To se bo pa šele izkazalo, ali si Menartova Mica ali od kje si se vzela. Nisem tako neumen, kakor misliš. Morebiti je pa katera druga moja žena in ne ti — katera druga, ki je bolj prijazna kakor ti, in sem ji bolj všeč kakor tebi. Me boš kmalu rešena, ampak drugače, kakor misliš.«

»O ti mrzlica nemarna!« je siknila žena. »Ti vrisk ti hudobni! — ali se mi pobereš koj izpred oči?« Odprla mu je duri in ga razjarjeno pogledala.

»Marš ven!«

Dobri Smuk je imel zdaj tehten vzrok in lep povod, da gre na kisle jetrca, poslužil se ga je in je šel. Ko je bil zunaj, je mahnil z roko in rekel: »Ha!« Zavriskal je in po fantovsko zacepetal z nogo, prijateljsko so mu odgovorili pujski, ki jih je pravkar krmila Rotička. Pa tudi Rotička se mu je odzvala. »Moj naj bi bil,« je zamrmrala, »tako ga stepem kakor ušiv kožuh! Pa bo že Bog dal, da bo vrag odnehal!«

Smukova je zdaj vedela, od kje veje veter.

5. Trpljenje sirote in njen blaženi sen

Bolj in bolj se je širilo število onih, ki so nestrpno čakali odgovora iz Trsta, ki naj razjasni razmere in prinese red in mir.

Oče Menart je prišel do sklepa: odgovor bodi tak ali tak, da bi le skoraj prišel; ženščino imam na vratu, pravice pa nobene ji ukazovati, in vendar vsa vas gleda name zaradi pohujšanja.

Gospodična Mici je bila čez grlo in glavo sita blaženih Kosez na sploh in svojega novega doma posebej in hrepenela je po Ljubljani: O preljubljen Ljubljana, kje sem jaz in kje si ti! — Ali bo smeha pri gospodični Fini, ko bo pravila svoje doživljaje in sploh ... to bo jako ... in šele, ko položi na mizo doto ... dolgo vrsto samih novih stotakov ... grozno! Prijazno jo je grela ta misel.

Ženinov bo dobila na doto, kolikor bo hotela, po pet na vsak prst. Izbirala si bo in ne bo se ji mudilo — o, naj le koprne. Tako so smešni, kadar so zaljubljeni. O, da bi le že imela denar!

Čutila je, da jo domači gledajo po strani. Gotovo jo zavidajo, da se včasih malo razvedri pri Šiplju. Kaj pa mislijo! Če ni drugega razvedrila! V sili je pes česen, hudič pa muhe ...

Smukova se je pripravljala na sodnijo, da ji prekličejo zapravljivega moža, pa je vendar še odlašala, češ skoraj pride odgovor iz Trsta, ptica zdrahe bo spet odfrčala, od koder jo je prineslo, in mir se povrne sam po sebi.

Smuk ni dosti premišljeval, zanj so mislili drugi, imenitni Rabuza in učeni krčmar.

Vsi pa so čakali, kaj bo.

Slednjič je prišel cerkovnik in poklical Menarta v župnišče.

Gospod Franc je sedel v vajenem kotu svoje zofe, pri durih je stal stol in župnik je velel: »Ali si odrgnil škornje? Na veke amen! Pa tjakaj sedi!

Vročje je, vročje, malo dežja naj bi nam Bog dal, drugače bo slaba za repo in za fižol in za turščico.«

»Za ajdo tudi, za ajdo,« je dostavil Menart.

»Ajde nisem sejal,« je vzdihnil gospod. »Pa kakor je božja volja!«

Vzel je z mize list, nekajkrat pihnil iz napetih lic in po tem povedal in razložil: »Vidiš, moj ljubi Menart, vedno sem pravil in še povem: Greh je čudna zel in sramota njen cvet. Grešnik si prizadeva, da bi jo iztrebil, ruje jo in spodkopava in sežiga in misli, da jo je zatrl in da sta greh in sramota pozabljena in izbrisana. Pa čez deset, dvajset let spet požene zel iz starih korenin in se razrašča in cvete in priča: Tukaj je bil vsejan greh! — in vnovič oznanja sramoto.

Z otavo ali si že pričel? Zate je lahko, ko vse opraviš z domačimi! Po trideset grošev zahtevajo na dan in k predpoldnici vina in k malici vina — svet ne bo stal več dolgo. Bog se nas usmili! — Iz Trsta pišejo tako, da je tista ljubljanska Mica — v cerkvi je še nisem videl, slišal sem pa že dosti o njej, pol preveč — takole pišejo iz Trsta, da je tista ljubljanska Mica prava in da ni na njih strani nič pomote. Pišejo, da je pomota drugod, pomota ali zvijača.

Tako pišejo, da so Marijo Menartovo, tvojo pravo hčer, res dali v rejo k Čezulji v Praprotno — vse kakor pripoveduje ljubljanska Mica. Ona baba pa, Muhič se je pisala in Rozalija ji je bilo ime, ki ste jo poslali v Trst, je dobila čisto drugega, tujega dekleta, zakaj prosila je le za rejenčka, razumeš, takšnega, da bo najdenišnica zanj plačevala. Tvoja rajnka tašča je bila lakomna rejnine in sta mečkali z ono ljubljansko babo, da bi ti in tvoja žena dobila pravega otroka, v najdenišnici naj bi pa mislili, da gre otrok v plačano rejo k tujim ljudem. Zviti sta bili, toda premalo. Tvoja rajnka tašča je sicer res dosegla rejnino onih šest kron vsak mesec, saj veš, ki se je lagala, da jih dobiva po tržaški žlahti. Ali vidva sta dobila namesto svoje rodne hčeri tujega rejenčka, ki je bil ravno na vrsti — zakaj v plačano rejo ne puste otrok izbirati — in je temu rejenčku ime Marija Ana Fermentin. Tako pišejo iz Trsta. — Soparno je, Menart, soparno, muhe so sitne, barometer se mi je potrl, muca ga je vrgla z žeblja. — Pa ne smeš svoje žene zaradi tega zavidati, tvoja žena je krščanska gospodinja, greh je star in sta ga deležna oba, večji del teh zmešnjav pa ima na vesti njena rajnka mati, naj v miru počiva! — in ni tvoja žena vedela zanje. Kakor je, tako je! — Ajde nisem letos nič sejal, tri leta zapored mi jo je vzela slana — sem rajši naredil praho.«

Menart je poslušal in molčal.

»Kaj boš?« je vprašal župnik.

»Kaj bom? Naj gre po postavah! Če je naša, je naša, ne bom se je branil. Saj nima le ust, ima roke tudi. Glavo bom pa jaz imel za oba, če bo treba.« — Vstal je.

»Smuk se nekaj punta in usti, da bo ono Mico, ki smo mu jo dali, zapodil in bo to vzел k sebi; pravi, da je po poročnih bukvah s to poročen, ki je prava moja hči, ne z ono.«

»Smuk je šema,« je rekel župnik. »Sem že slišal. Pa si ne bo prebiral. Saj je bil z osebo poročen, ne z imenom.

Ga že pokličem predse.«

»Torej je zakon veljaven, kakršen je?«

»Veljaven do smrti.«

»Samo to me je skrbelo. Drugo ni taka reč. Če je naša, naj le bo! Ampak pri naši hiši morajo ubogati eden kakor drugi. Do zdaj je počenjala, kar je sama hotela, zdaj bo, kar bom jaz ukazal.«

»Prav je in povej ji, da mul ne maram v fari! — Na veke amen.« Pokimal je Menartu in Menart je spodobno klecnil s kolenoma in šel.

Doma pa je sklical svojece, kar jih je bilo prav okoli hiše, in tudi ljubljansko gospodično in jim je povedal: »Izkazalo se je, da je ta Mica res naša. Zato ima v naši družini iste pravice, kakor jih ima vsak drug otrok. Pa je mir besed!«

Mica je zardela od razburjenosti! Bila je tik zaželenega cilja — skoraj bo konec dolgočasja v Kosezah!

Položila si je razprostrte prste na bluzo in izjavila: »Jaz ... « in »jako ...« Stopila je k očetu in mu oberoč stisnila roko in rekla — »Oče!« Obrisala si je oko in dala roko še materi in po vrsti drugim in je bila bolj ginjena nego vsi ostali skupaj — bila je pač mestna, kmet pa je grčav — in je čakala, kdaj privleče oče obilno listnico na dan in se bo štela dota.

Oče Menart pa je nadaljeval: »Odslej te bom tikal, ker si moja hči. Tiste pravice imaš pri hiši, kakor jih ima vsak mojih otrok — pa tudi tiste dolžnosti! Hvala Bogu, otroke imam pridne, jih pohvalim! Glej, da mi tudi ti ne boš delala sramote! Zdaj pa povej, kam naj naročim potu, da gre po tvoje cape in kar imaš, če je vredno hoditi ponje!«

Le-te besede očetove niso bile vseč gospodični Mici.

Ne le zaradi omalovaževalne oblike — cape! — to je jako ... ne? ... ampak tudi zaradi vsebine.

Upoštevala je sicer očetovska čustva in razumela, da se niti za hip ne mara več ločiti od toliko let pogrešane hčerke, zlasti takšne, kakršna je, in da bi jo rad obdržal blizu svojega srca v čast in ponos vsega Menartovega rodu. Ali njeni računi so bili drugačni! Prišla je po doto, ne pa umirat od puščobe.

Bila je v zadregi. »O jaz ... jaz sem jako ... in sploh ... to ne gre ... jaz moram v Ljubljano,« je rekla. »Pot ne bi našel ... kaj pa mislite! obleko imam razposojeno ... ne? Prijateljice me prosijo, ne? — pa jim posodim. Jaz sem grozno ... In sploh ... Moja služba ... kaj bi rekla gospodična Fini in gospodje ... o, to ne gre, moram prej odpovedati ...« Kar pel ji je glas, tako prepričevalno je govorila.

»Ej no,« je omenil oče Menart, »če so bili zdaj lahko štirinajst dni brez tebe, te menda tudi za naprej ne bodo pogrešali. Kako natararico ali kakor takim pravijo, menda vendar še kod najdejo ...«

»O,« je ogorčena odgovarjala gospodična, »prosim ... moja častna beseda ...«

»Vsako delo je dobro, da je le pošteno,« je rekel oče Menart in končal pogovor. Zasukal se je in ukazal: »Alo, zdaj pa zopet na delo!

Ti, Urša, se podvizaj z malico v Gorenji laz, pa glej, da boste čisto grabili! Ko pomalicate, mi predolgo ne sedite in klepetajte!«

Stopil je pred hišo, zažvižgal, in ko je iz hleva čul odgovor, zaklical: »Tone naprezi! Lahko vso otavo še danes spravimo domov. Jutri ne vem, kaj poreče vreme.«

Družina se je razpršila. Gospodična Mici je sama ostala v hiši, grizla si je spodnjo ustnico in ni vedela, kaj bi.

— Kar naravnost ni mogla reči: Doto sem in adijo! Za tak nastop je bila vendar preveč olikana — kaj pa mislite! Pa tudi očetove naklonjenosti ji ne bi povečal tak nastop.

Z lepo bo laže priti do cilja nego z grdo. Sprevidela je, da ni drugače — potrpeti mora še par dni, da prinese prilika besedo z očetom ... Da bi zdajle hodila v Ljubljano po svoje reči — nak! Zgolj muzali bi se ji, ko bi v culici pritresla svoje bališče ... in sploh, saj ne misli ostati tukaj ...

Zunaj se je zopet oglasil oče. »Tone, bom pa sam šel z vozom. Ti stopi rajši k Mici, k Smukovi, če te kaj potrebuje! Lahko čez noč tam ostaneš, če bi Smuk rogovilil.«

Potem je pogledal v hišo. »Ali si se odločila? Ali greš v Ljubljano?«

»Jaz ne vem ... danes ne,« je odgovorila, »bom prej pisala ... vi ne veste ... to je jako ...«

»Pa pojdi z mano! Izpred hleva si vzemi grablje! In izpodrencaj se!« Izza kamrinih duri je snel podrevec in ji ga vrgel: »Na!«

»O ... v nedeljski obleki ... « se je pomišljala gospodična.

»Pa jo nosi za vsak dan. Praznično ti že drugo napravim, tako, da bo za našo hišo in za naš kraj. Da se ne bodo spregledali nad tabo. Zvečer reci Urši pa gresta k šivilji! In lase si tako ravnaj, da ti jih ne bodo s prižnice dol grebenili!«

Gospodična je globoko zajemala sapo. Doto se bo težko služila. — Izpodrečanje ji ni šlo od rok — bala se je, da se bodo videle luknje v nogavicah.

»Ali bo kaj?« je priganjal oče že sedeč na vozu.

Zavezala si je podrevec, stopila po grablje in zlezla na voz. Hijo! je pognal oče in postrani pogledal hčer, ali je pač pustila doma rdeči sončnik. Ni ga imela s sabo! Oče Menart se je rahlo namuzal.

Senožet v Gorenjem lazju je ležala v breg in ljubo sonce se je upiralo z vso neusmiljeno svojo silo.

Gospodična Mici pa je v brezobzirni, neolikani tej vročini morala obračati otavo, kakor so jo obračali drugi, in jo je grabila in nosila v kupe in hiteti je bilo treba — zakaj na zahodu se je dvigala siva megljena stena, ki ni obetala nič dobrega — in prelestno lepa bluza gospodične Mici je dobila na hribu in ob straneh velike črne lise od potu.

V zvoniku na nasprotnem griču je ura bila šest. Ob tem času se v Ljubljani delo pri zidarjih že nehava; kdor dela naprej, dobi posebej plačano vsako uro. Natarice ob tej uri šele pričenjajo, prej lahko ves popoldan dremljejo ali se frizirajo. Tu pa gre delo kar naprej in vedno bolj se je mudilo in že je bila trdna noč, ko je tudi drugi voz otave bil naložen in je počasi pokal in stokal po nerodni gozdni poti navzdol proti domu.

Gospodična Mici je bila vsa zbita in tako trudna, da po večerji niti ni marala k šivilji, ampak se ji je hotelo po postelji. Toda ko je legla, dolgo ni mogla zaspati — bolele so jo kosti. In je mislila na preljubljeno Ljubljano in na gostiln bogato Šiško, na gugalnice v drevoredu in čar drugih komedij, — na svojega prijatelja Milana, ki zdaj vojake služi v Celovcu, in na Ivana, ki je v civilu in začasno tistega nadomešča v njenem srcu, in potem so ji prešle misli na dobrega Smuka in na njegovo lepo domačijo, pa se ji je pričelo zehati in je zaspala in zasanjala in se ji je sanjalo — pa brez zamere — od uši. Take sanje sicer niso gosposke, toda so koristne. Kajti drobna ta žival pomeni denar. Siguren denar! Tako siguren, da so baje banke, ki na take sanje kar takoj in brez težav in druge varnosti dajo primeren predujem.

6. Družina brez srca

Ponoči se je bliskalo in grmelo, z dnem je nehala nevihta, ni pa nehal dež, ki je enakomerno in vztrajno padal na žejno zemljo in se ni kaj pripravljal, da se umakne boljšemu vremenu. Toda zaradi dežja ni bilo nič manj dela. Že navsezgodaj so zapeli na podu cepci in so neumorno peli svoj starodavni kanon: »Pikapoka pikapoka pikapok pikapok ...«, popoldne pa je pred podom pod napuščem pričela zveneti in klopotati še čistilnica in je bilo dela za vse roke.

Gospodično Mici je uvajala šegava sestra Urša najprej v skrivnosti svinjske kuhinje in ji sila resno razkladala, da je svinjam teže kuhati nego ljudem. Zakaj če kuhaš ljudem in se kuha skazi, jed vendarle ne gre v nič: če ni za ljudi, zaleže vsaj svinjam! Kdo pa naj je za svinjami, kadar tem ne bi dišalo, kar so jim skuhalo! — Popoldne so jo postavili k čistilnici. Tod in tam, povsod dim, smrad, prah in prepah, neznosen za gosposki nos, za gosposko lice, za gosposko gospodično Mici! Jako ... In namesto priznanja za požrtvovalnost in trud sploh ... še ono očitno ali prikrito roganje sodelavcev, pogledi, šepet, smeh, opazke! Vse jih je bodlo v oči; njena obleka, vsa in vsak kos posebej, in prav vsaka njenih kretenj, res, grozno! Vsak človek vendar ni za vsako delo — o, če bi jo videli, kako se je sukala v Ljubljani pri gospodični Fini

... In sploh, celo njeni govorici so se muzali, ko je vendar gosposka ljubljansčina tako vzvišena nad robato kmetško besedo. Zavračala jih je z uničujočimi bliski iz svojih oči. Ali kmet je kmet — kaj se meni kmet za poglede, ko se ga niti ne prime, če mu v lice zabrusiš naravnost »Pardon« ali »Oprostite!« — Grizlo je gospodično, tolažila se je pa: »Ne boste me dolgo gledali!«

Deževalo je tudi drugi dan in tretji se je začel po istem kopitu. Gospodična Mici je bila razdražena, da se ji je kar ponujal jok. Sklenila je, da spregovori danes odločilno besedo z očetom, bodi potem, kakor hoče!

Bilo je torej tretjega dne dopoldne. Uboga gospodična se je pod odgovornim vodstvom sestre Urše trudila pred svinjskim kotlom in sekala buče, pesno perje, zeljno ščavje in druge zakuske za svinjski obed. Smilila se je sama sebi. Od gorjupih občutkov ali od pekočega dima butaric so se ji dvigale solze, pa jih je junaško požirala: saj bo še danes konec trpljenja!

Niti ji ni mogla razvedriti obupnega razpoloženja vesela pesem, ki jo je menda prav njej na čast zložila in neumorno prepevala sestra Urša po starem znanem napevu:

*»Sem svinjska deklica,
Mici mi je ime,
sem obraza umazanega,
kuham za svinjé.«*

Nak, kako so neotesani nekateri ljudje!

Priplazil pa se je tedaj na Menartov dom gologlav in bos paglavec. Zavil je okoli hiše, postal pri zadnjih durih in napel ušesi: ničesar ni slišal, da bi bilo zanj. Stopil je na dvorišče in oprezal naokoli. Iz svinjske kuhinje so prihajali glasovi, pa je krenil v velikem loku mimo in s širokimi očmi in odprtimi usti gledal tja. Nemara se mu je zdelo, da je našel, kar išče, kajti obrnil se je in se pritepel bliže, kakor maček pod drevo. Kraj vrat se je ustavil, z očmi lovil gospodično Mici in ji delal skrivnostna znamenja.

Gospodična Mici ga je poznala: pri Šiplju je služil za pastirja in ob nedeljah fantinom postavljaj keglje, pa je bil večkrat lasan, ker jih je dajal na vrv. Pomaknila se je iz kuhinje in mu mignila stran, Urši izpred oči.

»Kaj bi rad?«

»Doli pridite k Šiplju!« je povedal in si mel nos. »Eden vas čaka. Rekli so, naj rečem, da vas čaka prijateljica.«

Lokavo so se mu smejale oči.

Ni dvomila, kdo da jo vabi, in dobro ji je delo, da jo v teh zoprnih Kosezah vendar še kdo čisla, čeprav ne drugi nego dobri Smuk. Smuku vso čast! Plešast je sicer in plesniv, to je res, ali Rabuza je rekel in Rabuza že ve, da ima več v smeteh kakor Menartovi v denarjih. O, Smuk, kaj bi se mu na primer poznalo, če bi ji poklonil par tisočakov, ne? — In sploh, ko je po poročni knjigi pravzaprav njen mož ...

Ozrla se je po Urši, če je kaj zapazila bosega postiljona ljubezni, hkrati je preudarila, kako

bi jo zdajle najlepše pobrisala. Urše ni bilo na spregled.

Ali glej spaka! Od poda sem se je bližal oče Menart čuda dolgih bedres in nasršenih obrvi.

»Kakšne pošte pa prenašaš, fante?« je vprašal in že od daleč stegoval roko proti fantovi glavi.

Fant se je počasi in oprezno umaknil par korakov nazaj, potem pa se bliskoma obrnil in jadrno zbežal okoli vogala.

Na kuhinjskem pragu se je prikazala Urša s hudomušnim nasmehom okoli ust — očitno, da je bila ves čas skrivaj prisluškovala ...

»Jaz ne vem ... « je rekla Mici in se je čutila pravzaprav užaljeno, »jaz sem jako ... fant je jako ... nekdo me čaka ... Morebiti je prišla kaka pošta iz Ljubljane ... in sploh ...«

»Bo že semkaj našel, kdor ti ima kaj povedati,« je rekel gospodar in strogo so mu gledale oči. »Če ti ima povedati kaj poštenega. Moje hčere ne lazijo po krčmah.

Dokler so pod mojo streho in pod mojo oblastjo —ne!«

Očetov očitek jo je zbodel v živo. Mar je kaka cunja?

Ona grdoba v durih se pa reži! Nak, mera je bila polna, zgodi se, kar hoče, več ne bo odlašala!

Streslo jo je in je rekla: »Oče, jaz grem v Ljubljano!«

Sovraštvo in strah obenem sta ji gledala iz oči, rjula bi bila od onemolega srda.

»Le!« je mirno odvrnil oče. »Pa se mi takoj vrni! V enem dnevu lahko opraviš in si spet nazaj. Ne maram, da bi izostajala čez noč.«

Obrnil se je, da se vrne k delu.

Gospodična Mici je stisnila pesti in od jeze zaječala.

Potem je stekla za njim. »Oče! Jaz ... par besed ...«

Oče je postal. »No?«

»Jaz grem v Ljubljano.«

»No?«

»V Ljubljano grem ... jaz sem jako ... jaz ne vem, če bom mogla tako hitro nazaj. Služba je jako ... in sploh ... škoda, da bi jo pustila. Ono delo znam, tukaj se moram vsega šele učiti ...«

»Če te tako drži Ljubljana, čemu si prišla semkaj?« je vprašal oče.

Tako vprašanje!

O kmetska brezsrdnost!

Dve solzi ogorčenja sta se ji pocedili iz oči, pa jih nalašč ni obrisala — naj ju gleda dedec, naj ga pečeta na duši!

Bruhnilo je iz nje.

»Nisem mislila ... o, da vas ni sram! Pa če vam ni za vašo hčer, ni meni za starše, za take že ne — sem videla že lepše! — O, meni ni treba ... jaz grem in me ne bo nikdar več blizu ...«

Mirno in resno ji je odgovarjal oče: »Jaz te ne podim.

Ne branim ti pa tudi ne. Nisem te klical, prišla si sama in si zdrago prinesla med nas in pohujšanje.«

»Tako? Jaz? O vi ... Nič se ne bojte ... jaz sem jako ... nikomur ne bom v nadlego. Ni treba misliti, jaz poznam postave ... grozno ... Kar doto mi izplačajte, pa grem.«

Hvala Bogu — zdaj je bila beseda spregovorjena, težka je bila, toda potrebna, in gospodični Mici je odleglo.

Le še denar sem! je mislila, želela, pričakovala — popoldne pa bo že lahko v Ljubljani — o, kako bo srečna!

Oče Menart se je močno začudil. »Kakšno doto?«

»Kakšno doto?« je ponovila gospodična Mici. »Doto!

Vsakemu otroku gre od staršev doto! Ne? In sploh ... saj ste jo še oni dali, ki ni bila vaša.«

»Ono kar pusti! Ona si je doto zaslužila. Petnajst let je delala pri hiši, ni zastonj dobila dote. Še ti tako pridno delaj, pa tudi dobiš svoj delež.

Kadar umrem — to se ve! — Če pa ne bi marala ostati doma in delati, ampak se boš rajši na svojo roko potikala po svetu, potem ne bo nič, še petaka ne!«

»Tako? Lepo! O, vi ste jako ... Ona Mici pa ni čakala vaše smrti. Kaj?«

»Ker se je omožila. Kadar bom tebe možil, tudi ne boš šla praznih rok od hiše.«

»Možila ... seveda se bom možila ... se bom že sama možila,« je rekla gospodična Mici in se ji je od razburjenja tresel glas, »ni treba, da bi me vi. Že imam ženina,« in se je pobahala, »da veste, pet jih imam, deset imam ženinov ... in sploh ... v enem mesecu bo poroka ... jaz sem jako ... jaz potrebujem ... doto mi izplačajte!«

Oče je zmajal z glavo. »Deset ženinov je premalo, en sam bi bil več! Dekle, zapomni si, ti ne boš srečno! — Se mi je zdelo, da prihajaš le po doto ...«

Gospodična Mici je od togote zacepetala z nogo. Kaj bo zdaj? Nič! — Obrnila se je. Na kuhinjskem pragu je sestra Urša, nesramnica, prodajala zijala. Gospodična Mici jo je ošvrknila z uničujočim pogledom in hitela mimo v hišo.

V kamri je vrgla ruto z glave, si uredila frizuro in vzela sončnik. »Pik adut!« je zamrmrala — to je bila najhujša psovka, kar jih je zmogla.

Z dvignjeno glavo je odšla.

V veži jo je skrbnega obraza vprašala mati: »Kam pa greš?«

»Boste že videli in slišali,« je osorno odgovorila in ni je bilo več.

Mati je sklenila roke in vzdihnila: »To ni hči, to je kazen.«

7. Slovo

Dobri Smuk je brez družčine sedel v Šipljevi krčmi in se uspešno ukvarjal s pijačo, ki je je bil polagoma, pa vztrajno premestil že precejšnjo mero z mize pod svoj klobuk.

Pastir je prisopihal z neugodno vestjo, kako ga je napodil Menartov oče. »Hardun!« je rekel Smuk in je zmajal glavo: splavalo mu je upanje, da pride Mici. Lotila se ga je žalost. Toda junak se ni vdal, ampak se lotil žalosti, da jo utopi.

Tem bolj se je razveselil, ko se je vendarle pojavila.

»Mica potica,« jo je pozdravil, »beži pit!« Radosti mu je žarel nos kakor jutranja zarja.

Ogovorjena gospodična je zabrisala sončnik tja po klopi. »Jezna sem!« je povedala in je bila res tako jezna, da si je celo pozabila položiti razkročene prste na dražestne svoje prsi, ki so bile v teku dogodkov žal izgubile prvotni oškrobljeni značaj in so v svoji sedanji zmečkani sivini verno razodevale mrko občutje svoje lastnice.

Resno je gledala Smuka, pomembno mu pokimala in globoko vzdihnila.

»Pij, stara!« je kričal Smuk.

Izpila je ponujeno čašo in je iz nje črpala toliko moči, da je mogla podati dodatno izjavo: »Lačna sem!«

»Hardun!« je rogovilil Smuk. »Šipelj, goljuf, kje si? Mesa na mizo!«

Šiplja ni bilo. Kočljiva komedija mu je začela presedati, ni ljubil sitnosti in zamere, zato se je rajši izogibal čudnemu paru.

Prišla in postregla je dekla.

Gospodična Mici se ni lagala — o, kaj pa mislite! — res je bila lačna. Prekajena svinjina ji je šla v slast, da je pričelo še Smuka skominati in si je naklonil par koscev.

Še kupe vina ji je bilo treba, gospodični Mici, pa se ji je srečno vrnilo ravnovesje duha in so ji služili spet prsti, da si jih je položila na prsi.

»Smuk,« je rekla, »jaz sem jako ... Poslušaj me: zdajle me vidiš zadnjikrat. Smuk, jaz grem v Ljubljano.«

»Kako, zakaj?« je vpil Smuk, »ti si moja žena, hardun!« in jo je zgrabil za pest.

»O,« je rekla, »Smuk, ti si ... res ... moja častna beseda!« in je pogledala Smuka tako, da ni bilo moč dvomiti o resničnosti tistega, kar je pravkar dejala. Z mehko svojo roko je prisrčno stisnila raskavo njegovo in tedaj je Smuka prijelo pri srcu, da ni mogel drugače in je zamrmral: »Če greš ti, grem pa še jaz!« in je pil na te besede.

Le polglasno je zamrmral te besede, kakor da sam preveč trdno ne veruje vanje. Ali izdatni požirek, ki jim je sledil, ta je razgnal sleherni dvom, bil je kakor pika in pečat na koncu listine.

Gospodična Mici je bila jako izobražena; gospodična Fini in gospodje, vsi so jo hvalili, kako je spretna in sploh ... in da hitro razume vsako reč in si zna pomagati.

O, gospodična Mici ... Menartovi naj se prezkodaj ne smeje.

Kakor zatopljena v misli je Smuka božala po roki. »O, Smuk ... jaz ... ni treba misliti ... Ali oče so rekli in je res: To je zdraha in pohujšanje. Ne? V poročnih bukvah sem ti jaz zapisana kot žena, živiš pa z drugo. Ne? Jaz sem jako ... Jaz ... če bi se prav hotela, se ne bi mogla več možiti. Zakaj ne? Ker sem že poročena, kakor stoji v poročnih bukvah. Poročena s tabo. To je jako ... in sploh ... rajši ne vem kaj ... in če mi kdo položi tisoč goldinarjev, še ne pogledam jih.«

Obrisala si je nos in ker je bil robec prav pri rokah, še oči.

»Ne jokaj se!« je rekel Smuk, »ne morem gledati, če se jokaš.

Hardun, ti si moja žena, pa je.«

»O, Smuk!« ga je posvarila, »nikar ne vpij, ni treba, da sliši vsa vas, kar se meniva in sploh ...« Vstala je in šla pogledat v vežo — bila je prazna. Zaprla je duri.

Milo se je nasmehnila. »Tvoja žena, praviš ... da, če ne bi imel dveh, eno v bukvah, eno doma!«

»Ono spodim!« je zakričal Smuk.

»Ne kriči!« ga je opozorila gospodična.

»Spodim jo!« je tiše ponovil.

Zmajala je z glavo. »Ne bo šla.«

Smuk se je popraskal pod klobukom, pritrtil je: »Nak, ne bo šla ne! Zlepa že ne. Pa še

Rotičko ima ob strani — ankršta! — in oné, Tone, tvoj brat, tudi preži okoli hiše ... « »Jaz sem jako ... jaz ne bi za ves svet ... « je zatrjevala gospodična. »O, taka reč mora iti skoz doktorja in skoz sodnijo ... kaj pa misliš! Doktorji in sodnija so za pravico. Pravica mora biti! In sploh ... Zadnjič so enega zaprli, ki je imel dve ženi ... O, Smuk, če pa tebe zapro! ... Nak! jaz ... ti ... Smuk, ti moraš k doktorju!«

»Ampak ti greš z mano!« je rekel Smuk, ki sam ni rad hodil po pisarnah.

»Jaz, o, jaz ... jaz sem jako ... mene poznajo doktorji.

Če kaj rečem, koj vsi: ‚gospodična Mici‘ in ‚gospodična Mici‘ ... grozno ... res! Posebno doktor Pika!

Boš videl, doktor Pika je jako ... doktor Pika bo uredil vse, stroške ... in sploh ... še z žandarji bo morala iz hiše! Ti si gospodar!«

»Jaz sem gospodar!« je ponovil Smuk in junaško udaril ob mizo. »Pij, pa še ne gremo!«

Hotel je s steklenico potrkati po mizi, pa ga je ujela gospodična za rokav. »O, Smuk, nikar! To niso majhne reči ... in sploh ... Če misliš, da greš, morava koj ... vlak je jako ... Greva rajši v Ljubljani kam. O, v Ljubljani boš videl ... jetrca in sploh ... Če greš!«

»Grem!« je moško pritrdil Smuk. »Hardun, jetrca na mizo!«

»O, jetrca in sploh ... « je obetala rajska kača v podobi gospodične Mici. »Kar pojdiva, boš pa drugič plačal!

Da, in denarja ne pozabi, Smuk! Doktor je jako ... in za koleke ... Sploh, ves denar vzemi s sabo, da ti ga ne pokradejo, ko te ne bo doma! Ti si gospodar ... jaz se bojim ...«

Gospodična Mici je že stala pripravljena na odhod.

Odpirala in zapirala je sončnik, z enim očesom je gledala skoz okno po vremenu, z drugim po Smuku.

Smuk se je bil tudi kvišku zvlekel, oprši se z eno roko ob mizo, z drugo ob naslonilo klopi. Zdaj je stal sredi sobe, si prerival klobuk z enega ušesa na drugo in se gugal. Pa ni treba misliti, da se je gugal zaradi pijače, le duša mu je kolebala zaradi dvomov in preudarkov.

»Denar ima spravljen baba ...« Spregovoril jo je, bridko besedo.

»O,« se je začudila Mici in obe očesi uprla v svojega prijatelja. »Če je njen denar ...«

»Kaj bo njen!« se je razburil Smuk. »Moj je, hardun, vse je moje! Jaz sem gospodar!«

»Če je tvoj, pojdi ponj!« ga je sladko poučila. »O, jaz ... pri kapelici te počakam, jaz grem naprej.«

Še so ga gugali dvomi. »Zaklenjeno ima. Vem, da ima zaklenjeno, ključ pa skriva.«

»O,« je rekla gospodična, »gospodarju je vsaka reč ključ. Še sekira!«

Prijazno sta se razločila in krenila vsak na svojo stran.

Dež je ponehal, ali nizko nebo je pričalo, da imajo oni tam zgoraj še nekaj moče odveč, ki se je skoro otresejo na Koseze in Kosezam sosednje evropske pokrajine.

Zadovoljna sama s seboj je korakala gospodična Mici počasi skoz vas. Pogumno je gledala okoli sebe, oblastno prestavljala zaprti sončnik kraj sebe — kaj ji pa morejo!

Zunaj vasi, kjer se obesi cesta navzdol po gozdu proti postaji in ima sveti Jožef svojo preprosto kapelico, se je ustavila, da počaka svojega Smuka. Na ramah in na hrbtu ji je bila prilepljena obleka, premočena od dežja, pa ni čutila vlažnega hlada: vino jo je prijetno grelo. In ni je motilo sivo nebo, ko je imela glavo polno sonca, sončno prijaznih misli na Ljubljano, na mesnine in slaščice, na bluže in pentlje, vrtiljake in komedije in sploh na ves paradiž, ki ji ga na stežaj odpre Smukov denar. Kar pelo je iz nje od prekipevajoče radosti! Saj je Smukova žena, ne? — in Smukov denar je njen denar. Kar je žena, to je mož, rekel je že sveti Ambrož! Ko je obveljal krstni list, bo obveljala poročna knjiga tudi, nič se bati! Smukec je njen in bo prodal domačijo v teh kozjih Kosezah in se naselita v Ljubljani in si kupita gostilno, o, restavracijo! — in ona bo gospa z briljantnimi uhani in sploh ... in z električnim klavirjem, kakor pri gospodični Fini. In v gostilno lahko pride Milan, ki je zdaj v vojaki ali Ivan, ki je v civilu ... in tako ... in sploh ... Ko bo doma gostilna in vino, se bo Smuk hitro izpil, in če bo vdova ...

Zavedala se je svoje pregrešnosti, ko misli na Smukovo smrt. S svetim strahom se je ozrla v kapelico, zdelo se ji je, da s takimi nekrščanskimi željami v nevarnost spravlja obetajočo se ji sijajno bodočnost.

O, ona ni taka, ljudje je niti ne poznajo, kako je dobra!

Vsakomur privošči svoje. Še Smuka bi privoščila Kosezanom in ga pustila oni Mici, naj ga imajo, ki so ga že vajeni! — Sploh Smuk — v Ljubljani si bodo norca delali iz njega in iz nje tudi, Smuk ni, da bi ga s sabo jemala med ljudi; h gospodični Fini že ne bo mogla z njim, škoda! ... O, če bi jo prosili, ona je jako ... pa jim pusti Smuka v Kosezah!

Ali odškodovati jo morajo. Če ji dajo polovico njegovega premoženja, ne? Ni preveč. In morebiti bi še kaj odnehala ... Takó ali takó, bogastvo jo čaka ... o, drugače se ne meni!

Čutila je potrebo, da se z nohtom mezinca popraska pod frizuro — o, ni bil brez vzroka oni blaženi sen zadnjič!

Ob prijetnih takih mislih ji je kaj hitro potekal čas in skoraj je bila presenečena, ko se je izza ovinka že prikazal čili Smuk. Oziral se je nazaj in hitel proti kapelici.

Žena iz poročnih bukev mu je stopila naproti dva drobna koraka. »O,« je rekla, »mislila sem ... Ali imaš?«

»Imam!« je odgovoril in se potrkal po prsih. »Hardun!« je dostavil in se še enkrat ozrl in je dražestna njegova žena zaslutila, kakor se je vedel, lahko spoznala, da junaški njegov čin ni potekel brez nevarnosti.

Pospešila sta korake in da odrežeta rido, jo ubrala po stezi. Ko sta skoz mokro grmovje, čez spolzke korenine in kamene srečno spet dospela na gladko cesto, ni več strpela gospodična Mici.

Najprej se je odhitela od težavne poti: »Ah!« in z očitajočim pogledom na Smuka še enkrat: »Ah!« Potem pa je rekla: »O, Smuk, kaj si naredil z mano! Jaz sem jako ... nak! nikar ne misli ... za noben denar ...

O, tako se bojim ... Ali ne boš izgubil denarja? ... Ali veš, koliko si ga vzel s sabo?«

»Vsega sem vzel, kar ga je bilo!« je odgovoril Smuk in so iz dodatnega vzklika: »Hardun!« kakor ga je izgovoril, vnovič odsevale nevarnosti, srečno prestane. Segel je za suknjo in iz malhe ruval in vlekel listnico; bila je tako obilna, da jo je komaj spravil na dan.

»Ne, ampak ... « je občuduje vzkliknila Mici, ko jo je zagledala. Segla je po nji, ali dobri Smuk že dolgo ni imel takega zaklada v rokah in ga ni izpustil in sta oba držala listnico, ki jo je gospodična odpirala in razgrinjala. Lepo rdeča je bila, sila je imela predalov in vsi so bili nabasani.

Pa se je gospodični Mici hitro shladilo navdušenje.

Kajti že prvi površni pogled ji je povedal, da dobršen del njene vsebino niso spoštovanja vredni bankovci, ampak druge vrste papirji. Jemala jih je iz predalov in jih obračala in iskala in pričakovala, kdaj da pride do bankovcev.

Pa je našla krstni list in ženitno pismo in sodni spisec — davčne pobotnice, oglasne pole od žganjekuhe in zraven dva izpovedna listka — in še mnogo drugega je našla lepega, celo pobotnice raznih krčmarjev o Smukovih zapitkih, ki jih je za njim plačala žena — o ta baba, čemu jih neki zbira! — mar res misli na preklic?

Smuk je zijal in je zijal vedno bolj, gospodična Mici pa je stiskala ustni in jih vedno bolj stiskala.

Tako je oprezno in natančno pregledovala list za listom — o, bila je res izobražena! — in so prišla na dan še stara šolska naznanila in razni računi, dve podobici Marije Pomagaj z Brezja in enake javne in zasebne listine, le o denarjih ne duha ne sluha!

Skratka: reč je bila taka, da zapiti Smuk ni preudaril, da ženskam za blagajno ne služi skrinja, ampak postelja: v posteljo pod slamnico spravljajo svoje vrednote, ne v skrinjo, in sta mu bila zastonj trud in junaštvo, ko je s sekiro odklepal skrinjo! — Zatorej si zapomnimo, da še vlomilcu hodi navzkriž, če je pijanec!

Gospodična Mici je mislila, da jo prizadene. »Nič ni!« je rekla.

Smuk je buljil v prazno listnico. »Nič!«

Strogo ga je pogledala. »Ne, kaj takega! ... Tega ne razumem ... in sploh ... kako more biti človek tako ... Nak! O!« Obrnila je pogled od Smuka v nebo in od tam zopet v Smuka. »Kaj bo zdaj? No?«

»Kaj jaz vem!« je odgovoril poparjeni Smuk.

»Kaj jaz vem, kaj jaz vem,« ga je oponašala gospodična Mici, »kaj jaz vem ... Nazaj moraš, nazaj! Tako neumen menda vendar nisi, da ne bi našel denarja. Samo prej poglej, preden vzameš in greš! O ti ...«

Smuk se je popraskal po glavi, pomislil je in preudarno pljunil.

»Nazaj ne grem. Rotička je za mano kričala — ankršt grdi! — Nemara je skrinjo zapazila vlomljeno. Če se jim zdaj le prikažem, hardun ...«

»Ti si možak!« se je hudovala gospodična, »ni čuda, da nosi baba doma hlače ... In sploh vse! — Ne, tak zajec, taka šlapa! O!« Solze so ji stopile v oči.

»Zmerjala me pa ne boš,« se je uprl dobri Smuk, »za zmerjanje imam že ono, mi ni treba še tebe.«

Gospodična Mici je bila jako izobražena, toda kar je preveč, je preveč! Oči so ji švigale okoli in usta so ji kar hlatala, da bi našla pravega izraza nezaslišani krivici, ki se ji je godila. »Nak ... jaz ... naj reče, kdor hoče ... sploh ... Smuk, ti si ... ti si ... ti ...«

»Kaj bi!« je rekel Smuk in segel po spisih v njenih rokah, da jih spravi v listnico. »Kaj bi! Zdaj bi me zmerjalo, za tisto sem pa bil dober, kaj, da si zastonj pri meni jedlo in pilo.«

»Nesramnost ... in sploh ... « ga je ogorčeno zavrnila gospodična Mici. »Mara kdo zate! Takele osel kiha za Bežigradom!«

»Tako?« je rekel Smuk. »Hardun!« in je dvignil svojo rjavo roko, da ji z njo zapre usta. Še mu je bila všeč, ljubljanska ta ptica, njen živi obraz ga je mikal, da ga dobi med svoje prste in malo stisne.

»Barabež, smrduh!« je nadaljevala gospodična, in mu zalučala dragocene listine, javne in zasebne, v glavo in ga za priklado še s sončnikom oplazila po roki.

Ubogi sončnik se je strl, listine pa so vzele za hip dobremu Smuku vid, da mu je šapa zgrešila cilj in ni pogodila lica živahne njegove nasprotnice, ampak njene lase.

Ostrmel je Smuk in se skoraj prestrašil: lasje so mu ostali v rokah, držal jih je kakor kodeljo! Strmel je in ni slišal, ne čutil besne gospodične, ki je jokala: »Cigan, rabelj, rokovnjač!« in se vanj zaganjala, da mu iztrga dragoceni plen in maščuje sramoto.

Tako se je moglo zgoditi, da sta se čisto neopaženi pojavili na licu mesta dve novi osebnosti, ena po stezi, druga naokoli po cesti, ena z okleščnikom v roki, druga z dolgo borovo fižolovko, obe pa v krilih. In sta prišli Smuku na pomoč kakor angel iz nebes. Kajti ga je bila nenadna frizura, ki jo je strmeč stiskal v rokah, tako zmedla, da se ni kaj branil, in bi mu bili brez te pomoči v krilih kremplji gospodične Mici skoraj razpraskali lice tako temeljito, da ga ne bi bil lastni pes več spoznal.

Saj sta bila oklešček in fižolovka skraja namenjena pravzaprav njemu. Ali ko sta Smukova in Rotička spoznali položaj, sta obrnili svojo silo njemu v prid in zoper skupno sovražnico,

začetnico vsega zla. In sta jo hitro ugnali in temeljito, da je odnehala in odstopila.

Potem je Smukova z dolgima prstoma vzela rešenemu Smuku iz rok znamenito frizuro, se namrdnila, rekla: »Fej!« in jo vrgla za sovražnico. In Rotička je z orjaškim glasom, ki se ga je lahko slišalo do cerkve zgoraj in do postaje spodaj, namignila, če bi se ljubljanska ta slina in skomina še kdaj prikazala v teh krajih, naj že prej obudi kes, kajti potem utegne biti prepozno.

Dobri Smuk pa je bil takšen, da je obema pritrtil, rekoč: »Hardun!« Kratko in jedrnato! Prijeli sta ga pod pazduho vsaka od ene strani in ga gnali domov. »Prav treba ti je bilo tega!« je rekla žena in drugega nič.

Uboga zapuščena gospodična Mici je ostala sama sredi ceste, ječe lovila sapo, gladila si strgano krilo in se bridko jokala. Poizkusila je zaklicati za onimi tremi: »Sem že lepše videla!« in »Pik adut!« pa ni bila kos govoriti in ni mogla drugače dati duška svojim občutkom, nego da je z roko ob nosu pokazala za odhajajočimi rogovilice ali, kakor pravijo v Ljubljani, — osle.

Blažene Koseze je niso videle nikdar več.

Niti ne bi vedeli v Kosezah, ali še živi ali ne, da ni par let po popisanih dohodkih prišlo pisanje od ljubljanskega župana na onega v Kosezah zastran čisto majhnega otroka, ki spada pod Koseze in ga naj prevzamemo in rede. Ime je bilo detetu Marija Menart in je bila hčerka gospodične Mici in njenih desetih ženinov oziroma neznanu katerega izmed njih. S takimi otroki imajo občine veliko sitnosti in stroškov, da molčimo o pohujšanju.

No, s tem otrokom izjemoma ni bilo posebnih križev, kajti Menartovi so ga brez besed in prerekanja vzeli za svojega in ga lepo vzredili in vzgojili in mlada Micka je bila ubogljiva, rada je delala in rada molila, zato je pa tudi dobila o svojem času enak delež kakor drugi. —

Le o Smukovih še par besedi. Dobri Smuk je polagoma res zlezal pod kuratorja, kakor je kazalo že od kraja.

Njegova žena pa je ostala pridna in poštena. Morebiti bo še kdaj srečna. Toda s tem dedcem ne!

Zakaj pijanec je kakor prasica: če se prasica navadi v rž, jo moraš pobiti ali pa rž požeti, — ne poboljša se ne!

S to lepo domačo priliko, biserom narodne modrosti, pa končam.